



יד יוסף

ספר כולל זמירות ושירים אגרות ומצבות

מאת המשורר המפורסם

יוסף אלמנצי

אשר נמצאו בכתיבת ידו אחרי מותו והוצאו לאור עתה פעם ראשונה

ע"י הצי' יצחק חיים קסטיליוני ס"ט.

בו מצאו מקום גם ההקדמה לרשימת ספרי הביבליאוטיק המפוארה אשר אסף
וקבץ ההכם המהבר מלאכת ידיו

מאור הגולה שמואל דוד לוצאטו זל"ה

עם תרגום אישלקי והערות ותוספות מאת המוציא לאור.

הוצתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

פה טריאסטי יע"א.

שנת בתוך קהל אהללך לפ"ק.

קראקא

בדפוס המשובה של ה"ה ר' יוסף פישער נ"י

JAD JOSEF.

Druck v. Josef Fischer in Krakau,—Verlag des Dr. I. Ch. Kastilioni
1889.

MONUMENTUM JOSEPHI

(Jad Jossef)

JOSEPHI ALMANTII

CARMINA EPISTULAE INSCRIPTIONES.

Nunc primum edidit

VICTORIUS CASTIGLIONI

tergestinus.

EXSTAT PROOEMIUM

INDICI BIBLIOTHECAE HEBRAICAE ORIENTALISQUE

JOSEPHI ALMANTII

a Samuele David Luzzatto Tergestino additum

ab eodem Victorio Castiglioni

ex Hebraico termone in Italicum conversum commentariisque
auctum.

TERGESTE

MDCCLXXXIX

הקדמת המתרגם המוציא לאור:

זה כמשלש הדשים שאל ממני אהובי ידידי מעלת החכם המליץ יש עיה לוצאטו בן למאור חורנו **ישד"ר**, אם יש את נפשי לתרגם בלשון איטלקי ההקדמה היקרה אשר כתב כ"מ אביו נ"ע לרשימת ספרי הביבליוטעק אשר אסף וקבץ החכם יוסף אלמנצי מפאדובה, ולהשלים על הדרך הזה את הפץ כבוד מעלת החכם המליץ אנטאניו זאמבלי מעיר וירונא הי"ו, אחד מהסידי אומות העולם, איש מלא רוח הכמה ותבונה ומתומכי כל תקנה ישרה ודעה נכוחה, אשר בשברו בימי הלדו בעיר פאדובה ללמוד שם הכמת המליצה, למד גם כן לשון עברי עם הרב **ישד"ר** נ"ע ותהי נפשו קשורה בנפש אלופו ומיודעו בקשר מורא רבה וחבה יתירה.

ואשמח בלבי שמחה גדולה על הכבוד אשר עשה לי אהובי ידידי לתת את משא המלאכה הזאת עלי כי על ידה נתן לי מקום לפתח את שמי פלאי לשם אביו הנכבד והנודע בכל הפוצות ישראל, גם כי בקטן שבהבוריו הנעימים והמופלאים.

וגם בעבור זה קבלתי עלי בנפש הפצה את המלאכה הזאת, כי כל הימים אשר ישב אלמנצי בסוף הייו בעיר מולדתי טריאסטי, נתן לי מופתים בלתי מסופקים על אהבתו לי, וידידותו היה לי למשען, ותהי ידו עם יד רבותי היקרים והנכבדים לפצור בי להדריבני ולתמכני בלמוד ספרי קדש אשר בו מצאתי נפש לנפשי.

ויהי כראות ידידי ישעיה לוצאטו כי הדרתי על המלאכה הזאת, להשלים ע"י הערות אשר הואלתי להוסיף אל הקדמת אביו, את ספור קורות אלמנצי ואנשי ביתו, וישלה לי את אסיפת כתבי יד אלמנצי הטמונה אצלו, הבוללת כל האגרות אשר כתב החכם הנ"ל ל**ישד"ר** ולאחרים בלשון עברי ואיטלקי, וגם אגרות אהדות בלשון רומי וצרפת, ואמצא בתוכן הבורים מהבורים שונים שירים ומכירות אשר עדין לא ראו אור וגמרתני להדפיסם, בהשבי כי ע"י מלאכתי זו אוסיף אבן יקרה לנוור ההכמה והומרה אשר על ראש אלמנצי, ואוסיף תפארת וגדולה ללשוננו הקרושה אשר היא עתה עוזבה ואמללה כי רוב בניה העלימו את עיניהם ממנה, ואתן גם כן כבוד לעיר מולדת המחבר פארובה המהוללה וגם לעירי אהובתי טריאסטי, אשר בה שר המתבר את רוב שיריו אלה בשני הייו האחרונים.

וגם נכדי החכם אלמנצי הלא המה כבוד מ' הנניד רפאל וכ"מ אהיו
ברוך בני המנוה מנשה לוצאמו נ"ע וכמ"ר אברהם ישראל בר דוד אפרים קאס-
טילפראנקו ז"ל נשאו עמי במוצאות הרפום, להקים בזה מצבה קימת לחודם
אהובם, להרים על ידה את קרנו, ולהוסיף כבוד וגדולה לשמו הנודע כבר בכל
הצרות ההכמה והזמרה.

ואנכי קראתי לספר הזה "יד יוסף" כאשר קרא החכם עש"ל לרשימת
ספרי ביבליאוטעק אלמנצי לקיים מהשבת עש"ל הכתובה בהקדמת הרשימה
להרים לידיו יד ושם טוב מבנים ומבנות.

ולידיו החכם המליץ ישעיה לוצאמו אוסיף כאן לשלם תודות נגד ה'
ונגד עמו על אשר מסר בידי את מכתבי אלמנצי הנהמדים ויעורני בהשלמת
הספר הזה, ויתן לי מקום להראות ברבים את האהבה העזה אשר אהבתי את
ידידי אלה המתברים, ובפרט את בן עירי רב לרבותי הנשר הגדול עש"ל
זלה"ה, אשר בבואו לעירנו או בפקדי אותו בפארובה, היה קורא אותי דרך
שהוק בן שלשים, כי המשורר המרומם שמואל היים זלמן נ"ע תלמידו הותיק
אהוב לו כבן, היה רב מובהק לכבוד מורי וכתר ראשי כמהר"ר משה יצחק
אשכנזי הי"ו אשר סמעינו מעין המתגבר שאבתי מי תורה והכמה מנעורי ועד
עתה.

ואני כנמד על כתפי ענקים הואלתי להשוב שע"י הרפסת "יליד כנור"
הכולל כל הבורי הרב שמואל היים זלמן, ושירים אחרים ממורי כמהור"ר
מרדכי בר כמהור"ר פנתם אשכנזי, וע"י הרפסת הספר הזה אשר אני מציג
לפניך היום קורא נעים, הבאתי גם אני אבן קמנה לבנין הגדול והמפואר אשר
הוקם מימי קדם ללשונו הקדושה והיקרה, והמחשבה הזאת תהיה שבר כפול
ומכופל על כל יגיעי.

ואני תפלתי שהאל ירצהו ברב טובו לעלוי נשמת המתברים ונשמת הורי
ומורי, אשתי ושאר מתי אכ"ר:

המתרגם ומוציא לאור

י צ " ח " ק " ס " ט.

פריחסמי יוסף לחדש כסלו ב' איש כברכתו ל"ס"ק.

הקדמת שד"ל

לרשימת ספרי הביבליאוטעק המפוארה, אשר אסף וקבץ בהבה יתירה,
התכם הנודע בשערי הזמרה, ובכל הצרות התורה והתקירה,

כ"ש יוסף אלמנצי ז"ל.

מהלה רעה היא הזקנה, וכל אדם מתאוה לה.

הוקן רואה מעט מעט אבן כהותיו הראיה, השמיעה, הזכירה וזולתן, וקשה
מכל אלה מיתת חבריו אשר אהב ואשר דבקה נפשו בהם במשך רוב שני
היו.

וכן אני אחרי אבדת שלשת יירידי שחבד"ל (התכם שמואל היים לולי) (6)
ויש"ד (התכם יצחק שמואל ריניו) (3) ורמש"ג (הרב מרדכי שמואל גירונדי) (ג)
לקה מאתי גם יירידי יוסף אלמנצי אשר היתה לי עמו ברית נאמנה
במשך שלשים ושמנה שנה. כי באדר תקפ"א כתבתי קינה על שרפת ביהכנ"ס
בעיר מולדתי (ד). ובמלאת השנה עשו ליל זכרון ובקשו ממני שאעשה קינה
אתרת לשורר בלילה ההוא (עי' „כנור נעים“). ואז יירידי היקר שאול פורמוגיני
היו"ו שהיה לוכד כאן הכמת הרפואה (ועתה הוא אחד מראשי הקהל במריי-
אסטו) (ה) הראה קינתי לאלמנצי ושלה לי קצת הערות שמצא אלמנצי להעיר
עליה. ומן אז והלאה נקשרנו יחד בעבותות אהבה אשר יסודתה באהבת השיר
דיצקרי בפרט ובאהבת התורה והתנועה בכלל, ואגרות הרבה עברו בינינו במשך
שבע שנים. ישתים מאגרותיו אליו כבר יצאו לאור בספר „מכתבי שפת קדש“
(פראג תרי"ז) מן עמוד ס"ט עד ע"ד. ומקץ שבע שנים העתקתי אהלי מעיר
מולדתי ובאתי הנה והייתי קרוב אליו. והיה לי תמיד כרע כאח לי וגם אני
אליו. ומלבד כי הוא וכל בני ביתו היו לי ולביתי כאנשים אחים בהיותי פה
גר בארץ נכריה, הנה הספרים הרבים שהיו לו ושהיה קונה יום יום היו לי
לעזר ולתועלת גדולה בכל מה שיצא מתחת ידי אחרי בואי אל העיר הזאת.
ועתה אחרי אשר לקה אותו אלהים בקשו ממני יורשיו (ו) לעשות רשימה
(קאטאלוג) מאוצר ספריו, ובלב נשבר ונרכה הוצרכתי במשך שלש שנים ויותר
לבא אל בית נכאתו ולפתוח ארונותיו ולקחת משם ספריו אשר לפנים היה
הוא מוציא ונותן בידי ככל אות נפשי, והיה מדבר עמי על תכונת כל אחד
מהם ועל אודות מי שכתבו, כי רבה היתה קריאתו ובקיאותו וגרול ועצום כח
זכירתו. ואם אמרתי להתגבר על רגשי לבבי ההומה בקרבי בראותי את עצמי

בבית ספריו, והוא איננו אתי, הנה כמעט כל ספר שהייתי לוקח בידי היה מהדש עגמת נפשי, כי בהרבה מהם מצאתי הערות בכתב ידו, והייתי אומר בלבי כמה היתה רשימת הספרים האלה יותר שלמה ויותר מועילה אם היתה נעשית על ידו ולא על ידי! על זאת לבי דוי, כי אהרי אשר יגע ידי ועמל כל ימיו לאסוף ספרים יקרים ולהנות בהם בלי מרגוע, הניף עליו המות הרמשור בלא עתה, ולא נתנו להניח אהרי ברכה לתועלת התכמה והרשיה, ככל אשר היה לאל ידו לעשות אם היה מאריך ימים.

ועתה הנה נכספה גם בלתה נפש יורשיו להקים יד ושם לשאר בשרם ע"ה אשר אסף וקבץ הביבליאוטיק הזאת, על כן הם מוציאים לאור הרשימה הזאת אשר על כן קראתי שמה יד יוסף, והסכימו למכור הספרים כלם ביחד, בתקוה שתשאר בהיותה ולא יתפורו הספרים אחד הנה ואחר הנה ז).

וגם אני לא אהשוך פי להוסיף כאן קצת דברים להודיע לרור אהרון תולדותיו ודרכיו של ידידי המאסף האסיפה הזאת היקרה. שם אלמנצי אומרים שהוא על שם העיר *Almanca* אשר בספרד במדינת *(Murcia)* וד' ברוך היים אלמנצי נולד בסקנדיאן *(Scandiano)* מקום קרוב לעיר מודינה *(Modena)* ובא לכאן בימי נעוריו, כי פעם אחת עבר דרך שם הגביר ר' יעקב טריאסטי ע"ה והוגר לו משפט הנער ומעשהו, וישאלהו מאביו ויקההו ויביאהו אתו אל עיר פארובה, ויהי ברוך בבית מסהרו ואהריו עם בנו ר' משה ע"ה ימים רבים, ויראו אדונו כי משכיל והרוץ הוא ונאמן וכל אשר הוא עושה ה' מצליח, ויאהבוהו ויכבדוהו מאד, ומעט מעט עשה גם הוא פרקמטיא בשלו והצליח ויעש חיל.

ויקה ברוך את שמהה קונסילי *(Consigli)* מעיר רוויגו *(Rovigo)* לו לאשה, והיא אשה משכלת, ושלמה בכל מדות טובות אשר בנשים צדקניות שבירשאל. שמהה ילדה לברוך שני בנים וארבע בנות ח) ויוסף נולד יום י"א ניסן תקס"א *(25 Marzo 1801)* ט). וכבר ראיתי בקצת ספרים בל' אשכנז שנוולד אלמנצי בשנת 1814 ושעות גדולה היא. ויוסף אלמנצי לא למד בשום בית הספר ובשום בית המדרש, לא מישראל ולא מהאומות (אם לא שאל בתהלת ילדותו היה בבית אשה שומרת התינוקות ומלמדת אותם קרא"ה לה"ק) אך אביו שכר לו מלמדים בביתו, ואחר מהכמי העיר הזאת, ר' ישראל קוניאן זצ"ל הלך לביתו שעה אחת בכל יום ולמדו תורה במשך עשרים שנה. (עיין למטה).

כבר בשנת שתים עשרה לימי חייו חבר שירים בלה"ק והעתיק לעצמו מן הרפוס מסכת פורים. ונראה כי כבר בעת ההיא השקה נפשו לקנות ספרים הרבה, ולהעתיק מה שלא היה יכול לקנות. בהיותו בן שש עשרה שנה (סיון תקע"ו) ראה ס' התחכמוני כ"י, והתחיל להעתיק בהתחכמוני שהיה בידו מה שהיה בכ"י יותר מן הרפוס, וקצת מהלופי נסהאות שבין הכ"י והרפוס, ועכ"ז לא שקט עד שקנה את"כ גם הכ"י.

הגבירים טריאסטי היו תולכים בכל שנה לעיר סיניגאלואה בזמן היריד לצורך מרכולתם, וברוך נאמן ביתם ואיש עצתם היה תולך עמהם. ובשנת

תקע"ז קנה ברוך בעיר אנקונה הקרובה לסיניגואליאה מאת הרב ר' רפאל ישעיה אזולאי בנו של מוהר"ר היד"א ז"ל את כל ספרי הרב היד"א או רבם יוסף בנו כתב בראש כל אחד מהם שם הקונה והמוכר והזמן והמחיר. ובהדגש שבט תקפ"א התחיל יוסף ללמוד באחד מהם, הוא ספר „פני דוד" על התורה זעל ההפטרות, וסיימו ביום ט"ל לספירה, וגם בשאר ספרי הרב היד"א מצאתי בראשם רשימת קצת מהענינים הנזכרים בתוך כל אחד מהם, וזה אות ומופת שקרא בהם הרבה.

מלבד לה"ק ולי' איטלקי היה יוסף מכיר לשון רומי וצרפת ואשבנו, וגם היה בקי בקריאת לשון שמרוני וסורי וערבי, וגם בהכמות הלמודיות והטבעיות ושאר מיני מדעים ידיו רב לו. כי שקירתו בקריאה ובלמוד היתה בלי גבול ובמעוט שנה ובמעוט תענוג היה עוסק במשא ומתן ועוסק ג"כ בתורה ובהכמות ובמלאכת השיר.

כאשר גדל יוסף פתח לו אביו תנות בשותפות עם יהודי אחר, אך התנות לא הצליחה, ומאו והלאה עסק בפרקמטיא בביתו.

וכאשר זקן אביו בקשו הנבירים היקרים כמ"ר יעקב ויהודה מריאסמי (בנו ר' משה ז"ל) שיבא אצלם וימלא מקום אביו, וכן עשה. ואז ראיתי והשתוממתי על עוצם הריצותו, כי עם היותו יושב רוב היום בבית הנבירים הנ"ל או הולך בשליחותם גם מהוץ לעיר לא הרל לעסוק במשא ומתן בשלר ולא הרל לעסוק בלמודיו ולעבוד עבודת הכמי אשבנו (צונק, דוקעס, פייסס, שטיינשניידער, ואחרים) שהיו פונים אליו להשוף תעלומות מתוך הספרים היקרים שהיו בידו, והוא לא היה חס על יגיעו ועל זמנו, והיה ממלא כל שאלותם; גם לפעמים העתיק ספרים שלמים לבקשת אנשים רחוקים שהבטיחוהו להוציאם לאור, והיה יגיעו לבטלה, כי העתקתו נשארה בסתר אהלם (או אולי מכרו אותה). יוסף לא היה מפור מעותיו, אבל היה קובץ על יד, והיה מואס כל מיני הוצאות שלא לצורך, אבל בשביל הספרים היקרים לא היתה ההוצאה מעכבתו, וכשנודע לו באחד המקומות ביבליאוטיק שאסף וקבץ אחד מירבני הדורות שעברו, והיא כוללת קצת ספרים יקרים, ובפרט כ"י, ושארן הבעלים רוצים למכור אלא הכל ביהר, לא היה נמנע לקנותה בלה אעפ"י שרוב הספרים שבה כבר היו בידו. ועל ידי כן הצליח לשמור מאבדון כמה דפוסים וכ"י שאין מהם העתק אחר ידוע בעולם.

עם כל רבוי עסקיו לא הרל יוסף לעסוק ג"כ בצרכי צבור; וגם היהודים בקטן בגדול, היו דורשים עצתו וסיועו בכל הדבר הקשה, ולכלם היה יוסף לעזר ולהועיל בהכמתו, בטופו או בממונו.

כתבו אשר ראו אור הדפוס הם:

(א) מעיל קינה, והיא קינה גדולה על מיתת ר' ישראל קוניאן (טרפסה בעיר ריגיוו שנת תקפ"ח). ושם נזכר כי למד עמו מן השנה הרביעית לימי חייו עד היותו בן כ"ג שנים.

(ב) תולדות ההכס המפורסם ר' משה היים לוצאטו (ב"כרס המד" שלישי פראג תקצ"ח). במלאכה הזאת הפליא לעשות, כי בהשתדלותו והריצותו הנפלאה ברק בהורים ובסרקים, והוציא ממחשבים כל מה שנשאר בעיר הזאת מכתבי

רמח"ל ומכל הנוגע לעניניו. וגם אחרי שנדפסה מלאכתו לא הדל להוסיף עוד הפוש אחר הפוש, וכמה נוספות כתב בגליון כרם המד שלו, ואולי אי"ה אעתיק אותן ואוציא אותן לאור י'. ועוד מצאתי באוצרותיו כמה וכמה שירים גדולים וקטנים מלאכת רמח"ל שנדפסו על יריעות נפרדות ורוב היריעות ההן נאברו, והוא באהבתו ובהחלתו ובשקירתו בלי מרגוע אסף וקבץ מהן כל מה שיכול, וגם אלה אשתדל אי"ה להוציאם לאור. וגם יריעות אחרות רבות הכוללות שירים ממשוררים אחרים איטלקים אסף אליו והצילן מאברון י'.

ג) הגיון בכנור, שירים (ווינן תקצ"ט).

ד) קינים והנה והי, על מיתת הבהור החכם יעקב הי פארדו ז"ל מתלמידי בית המדרש הזה.

הקינים האלה נדפסו עם ס' אבני זכרון (פראג תר"א). וכאן ראוי להזכיר כי כמו שהיה אלמנצי תמיד אוהב נאמן לי, כן היה גם לתלמידי והיה מתעלם עמהם בדברי תורה ומדע והיה משאיל להם ספריו ככל אות נפשם. ומלבד כל זה הנה היות אחד מחשובי העיר ועשיריה אוהב הליטעראטור העברית ועוסק בה ומפור בה ממונה היה מהוק ידיהם בלמודיהם י'.

ה) גזם זהב, שירים (פאדובה תרי"ה).

ועוד לו קצת שירים נדפסו בה ובה, ואתרים עוד נשארו בסתר אהלו, ובתוכם העתקת אגרת הוראץ (*Horatius*) על מלאכת השיר י'. אשר חלק קטן ממנה נדפס בבכורי העתים ההרשים (*Wien, 1845*). אלמנצי היה איש חזק ובריא בכחות הגוף והנפש, ועל כן היה עושה מעשיו בלי רפיון ובלי מנה ובלי אבוד זמן. אך אחרי שנת תר"ה החל להיות הולה בלבו, אולי היה זה מפני מהומות השנה ההיא, כי אוהב השלום היה, וכל מרידה ובלבול שנאה נפשו, ונוספו עוד קצת תלאות שאירעו לו בממונה, ומן אז והלאה היה עתים בריא ועתים הולה הלי הלב, ואז החל לשבת קצת ירחים בשנה בעיר טריאסטו אשר שם שתים מאהיותיו נשואות, עד כי לבסוף קבע שם דירתו י'. ושם הביא רבים מספריו ושם לקחו אלהים בליל פורים תר"ך (*7. Marzo 1860*) בו בטרם מלאה לו נ"ט שנה. תהי נפשו צרורה בצרור החיים עם מצדיקי הרבים י' והי ינהם את אבליה, ובראשם את אהותו האלמנה וזרע אין לה, אשר שבה אל בית אביה בימי נעוריה והקדישה חייה לעבודת אביה ואמה, ובה מצא יוסף נחמה בכל יגוניו ועזרה בכל מכאוביו, ובה מצאה כל נפש נענה, משען ומשענה, ישלם הי פעלה ויהלימה ויהיה לאורך ימים, וישלם לה נחומים, כעל כל אשר מאסה בתענוגי תבל והיים ^{נעימים} נעימים, לאהבת ההסד והרהמים י'.

ואשיבה לענין הביבליואטיק הזאת והקאטאלוג הזה אשר קראתי שמר יד יוסף כי אלמנצי לא לקה אשה, ואם אבשלום שלא היו לו בנים הציב לו מצבה וקרא לה יד אבשלום, בעבור הזכיר שמו, אקוה כי יותר יועיל ספר יד יוסף זה להחיות את שם ידידי אשר ביגיעה רבה הוציא מאפלה כמה ספרים, וכמה זכרונות העלה מתהום הנשיה, לשמחת כל שוחרי תושיה.

הרשימה הזאת איננה כוללת כל ספרי אלמנצי, אך ספרי הליטעראטור העברית לברם, וכל המתיהסים ללשונות אנשי המורה, והספרים שמחבריהם

היו יהודים. אך כמה אלפים ספרים אחרים המתייחסים לכל שאר מיני הכנה ומדע וליטעראטור מכל לשונות הגוים הפרידו אותם היוורשים ועשו מהם קאטא-לוג אחר, בכונה למכור אותם בפני עצמם, כרצון איש ואיש.

הרשימה אשר אני מוציא היום לאור נחלקת לשתי מהלקות, עברית ולועזית, שתיהן על כדר אל"ף בי"ת, זו מימין הספר וזו משמאלו.

כבר הגרתי כי הלך מהביבליאוטעק הזאת הובא בסוף ימי בעליה לעיר טריאסט, והשאר הוא פה פאדובה. והנה אותם ספרי לה"ק שהיו בטריאסטי נשלחו אלי ורשמתי שמורתם בקאטאלוג הזה, אבל ספרי שאר לשונות הנמצאים בטריאסטי נעשתה רשימתם במקום אשר הם שם, על ידי אחר ממוכרי ספרים ואני לא ראיתים, אך קבלתי הפתקין וסדרתי אותם והכנסתי ברשימתי, ולפעמים מי שעשה הפתקין לא דקדק יפה ומעוה ברשימתו, ואני דקדקתי אחריו עד מקום שידי מגעת, אך בהרבה מהם לא היה בידי לברר האמת והוצרתי לסמוך על הפתקין שנשלחו לי ואין אתריותם עלי, ובגלל הדבר הזה לא הזכרתי שמי על פני ההלק השמאלי מהספר הזה.

הספרים כתיבת יד אשר בביבליאוטעק הזאת כבר הוצאתי לאור רשימתם באר היטב בס' המזכיר (*Hebräische Bibliographie*) להחכם שטיינשניידער, שנה רביעית, המשיית וששית, וכאן ארשום אותם בקצור.

ומהקוראים הבקאים אבקש סליחה אם ימצאו ברשימה הזאת איזה הסרון בסדור הספרים איש על מקומו, או טעות במספר השנים או בענינים אחרים, ויתלו החטאת בכובד המלאכה ובחולשת כחותי וקוצר ראות עיני, ואמנם אקוה שאם נפלו טעויות ברשימתי היה זה ברברים שביד כל אדם לתקן, ולא בספרים הבלתי מצויים, אשר כל טעות בהם הרי היא מכשול לפני עור, ותוכל להביא לידי טעות הוקרי הקדמוניות, כמו שאירע לפעמים להכמי הדור, שהמציאו מעשים שלא היו, בסמכם על דברי החכם די רוסו ברשימת הספרים כ"ו שהיו בידו.

וישתבה שמו של החכם המופלא מהרי"ט צונץ, אשר בעת זקנתו (בשנה שעברה, והוא בן ס"ט שנה) שם לדרך פעמיו והלך מברלין לפארמה ונתעכב שם כמה ימים, והוא יושב כל היום בתוך הביבליאוטעק ובדק ספריה, לתקן שגגות די רוסו, ולהעתיק דברים עתיקים, וגם אחרי שובו אל ביתו לא חדל להריץ אגרות אל החכם שומר הספרים אשר שם, *Ab. Pietro Perreau* שמו, היודע לה"ק, והוא נרש לשאלותיו ונמצא לבקשותיו, והוא בזה עושה הסר עם החיים ועם המתים. ישלם ה' פעלם, ויהי שמם לעולם, עם מצדיקי הרבים המוציאים ממהשכים, הכמת חכמים וצדקת צדיקים, ועמהם יהיה לעדי עד לתלה ולברכה, שם יוסף אלמנצי אשר זכה וזכה, והיה לקדמוניות ישראל, מושיע וגואל.

פאדובה, ר' אלול תרכ"ד.

ש ד ל.

הערות המוציא לאור.

(א) שמואל חיים לולי (או לאלי) בן דוד גד"ל איש הם וישר בעל תורה וחכמה ומדקדק עמוס, אב לכמהרי"ר אהוד לולי עהה מו"ס בעיר סאלדובה ישי"א, נולד בגורניאזה בשנת ההקמ"ח ונפטר ונקבר שם שנת התרי"ג. חבר ספר "דקדוק לבון עברי" אשר הוא עודנו בכתובים ביד הח' המל"ץ ישיעה לוזאטו בפאלדובה וביד הח' הכושא יעקב הפן בגורניאזה, ודבר עליו גם בן המחבר כמהרי"ר אהוד בהקדמה ספר דקדוקו הנדפס זה שנהים בפאלדובה. תלמידו החכם הג"ל זקנים ועודם חיים בגורניאזה, שפרו עליו שבקיומיהו בשפרי הקדש היהה ל"ב עזומה שכשברו לפניו פעמי פסוק אחד, הוא היה מניד מיד תיבה הפסוק והספרי, והסימן אשר הוא סס. אחרי מוהו קראו לו בשם "מעלה החכס" מה שנרמז ג"כ בשני העורים הנמלאים בסוף יומו מעשה בנו דוד אשר למד חכמה הכפואה בפאלדובה ונפטר בעריאספי שנת התרמ"ד. על מות שחבדיל כתב אלמנ"י קינה יפה עד מאד אשר עדיין לא ראהה אור וגם היא מלאה מקום בספר הזה. הא לך הזיון: ויקרא ה' אל שמואל ויאמר הנני — זיון קבורה — איש חכם ונבון ומדקדק עמוס — רודף שלום ואהב אמת — כ"מ החכס ר' שמואל חיים — בר מי החבר דוד לאלי ז"ל — אשר הרבין תורה בישראל — מעוריו עד יום מוהו — נולד ביום ו' לחדש שבט ההקמ"ח — ביום ל"ג לעומר התר"ג נפטר — לקח מעט, הרבה נתן לו קבר — מאל גמול ישרו, כבוד מן גבר. — הנצב"ה.

(ב) כמהרי"ר יצחק שמואל ריניו י"ע היה בן לכמהרי"ר אברהם חי מו"ס בעיר גורניאזה זלה"ה, וישב יצחק על כסא אברהם אביו אחרי מוהו. הרב אברהם הגולד בפיראדא ונפטר בגורניאזה בשנת התר"ב היה חכם גדול וחבר ספר "אשל אברהם" בדרך פרד"ס עידונו בכתובים צביה עקד הספרים של הקק"ו הג"ל, ואני ראיהו גם וקראתי איזה דפוס בו. הספר נחלק ל"ב חלקים, חלקם כתיבה יד המחבר ונחלקם כתיבת ידי תלמידיו. גם חבורים רבים אחרים ויבואים רכס בלבון איטלקי ראיתי שם, אבל לאפסית בלי סדר ובלי הקוף, וחולי גם עליהם חנף ידי אם ינח האל בעזר בן דודי אהובי כמתיא יעקב אבולאפיו מו"ס בעיר גורניאזה י"ו. ובנבואה ראשי הק"ף היה אשר כבר נהנו לי. גם כמהרי"ר רמ"ש גירונדי בספור הולדויו אומר שבבואו אל חניצו הרי אברהם חי העולם בזהבים עמו בשפרו "אשל אברהם". הרב הזה הבין מנחה קבורה לעמו. בנו הנודע בשפרים כמהרי"ר יצחק נולד בשנת התקמ"ד ונפטר שנת התרע"ו. חבר ספרים הרבה יקרים ונחמדים עד מאד. הנחה קבורתו חולי הוא מעשה בנו כמהרי"ר אברהם אשר למד צביה הלמוד הרבנים בפאלדובה, ולא אבה אברהם לישב ע"י כסא כ"מ אביו ויעסוק במשא ומתן בשלום, ולא היו לו צנים כי אם צח אהה והוא בן ע"ח שנה עידו חי בגורניאזה.

ואלה הם המצוות הגיל :

מצ"ק
 החכם המפורסם לתפארת ולתהלה
 בכל תפוצות הגולה
 מ"ה יצחק שמואל ריגיוו זל"ה.
 עלה אל השמים
 בליל י"ו אלול
 לפני ה' **תמדרו** לפ"ג.
 וימי שנותרו שבעים ואחת.

גוריציאה תבכה על מות יש"ר
 עמו פנה הודה פנה זיוה
 צפון תימן דורש הכמה ימר
 כי בספרים הקק רבים הרוה
 ושפת ציון עליו תליל הספור :
 הבו נא לירידי כבוד והוד !

עד הגל הזה
 כי תחתיו אני יציר הומר
 אברהם הי ריגיוו
 תנצב"ה.
 יערה המצבה כי הביאוני הלום
 ביום י"א טבת
 שנת התר"ב והל"ש.

בת קול גובר אל מול עובר.

הבט פה אברהם עפר ואפר
 נפש על הטא תאבל בוכה בקבר
 הום נא עליו תעתר: אל נא זור שבר
 תן נשמתו עם הברוב בספר.

(ג) כמוה"ר מדכי מואל גירודי נולד בשנת התקל"ט ונהיחו בן חשע ועשרים שנה
 יחידי ק"ק עדתו פלדובה נהרו בו לשרת בקדש; גם הוא חסד וקצף נהנה יתמי ספרים
 כתיבת יד וספרים נדפסים יקרים עד מאד. נבוא גד"ל לשלדובה נקשרה נפשו בשש רמ"ג
 ויהי לו לאהוב דבק מלה, ועל מורו (ענת הזרי"ב) קונן גד"ל קינה משוארה נדפסה גם בספרו
 "כנור נעים" דף 307 וגם החכם אלמני, מידידי הרב המ"ל חזב על מוהו קינה הנמלה בספר
 הזה. הרב המפורסם רמ"ג הוא צעל מאמר אחד "על כרית הנכונה" הנדפס באגרות י"ב
 וספר מוסרי "חובו לזוף אהבה" וספר "הולדות גדולי ישראל" אשר הוציא לאור בעריכתו בנו
 אשכים רשאל אחרי מות אביו בשנת ה'תר"ג. נחלת כתיבת יד אהבה הי ריגיוו המ"ל דאחי
 ג"כ כמאה אגרות רמ"ג וביניהן איזה מכרז עברי מאת הכבודה והגזעיה מרת אשתו חמר ב"ר
 כמוה"ר רשאל לנאטו ממסחה גד"ל חכם מחכם נהורה ונרשאה, והגני מביס לפיך קורא
 געים אחת מן האגרות האלה להראות לך הנה" רמ"ג לאברהם ריגיוו ובקאות אשתו להחמש
 בלשון הקדש:

ב"ה.

ק ר ו ב " ז

האותיות אשר תבאנה תובלנה בשמחות וגיל תבואינה בהיכל מלך החסידות
 זוהר הפרישות הרב המופלא סוה"ר יר"ן כמות"ר אברהם ריגיוו גר"ו.

ע"י יומיה ב"ן אחימי הנקדח היום חכם ומליץ. במדע
 המכמות ה' ילית לרכו, ויהי בלם סביו חמן.
 ר"מ ומ"ץ בק"ק
 ג ר ר י צ י א ה.

אל שרי מלא רחמים, יענה את שלום הרב הזקן מלא רחמים, ויזכרהו לטובה בראשון להרש רחמים, שנת כ"י ה'א יכא"ב ויהב"ש וימה"ן וידיו תרפינה לאיש צדיק תמים, מלא דת הכומים, מבהר האוהבים השלמים, כמוהר"ר אברהם ריגיו נרו יאיר ויזהיר עד בנין בית עולמים, אמן.

אהרש"ו כל הימים, בלב תמים, באתי להגיד לאדוני כי זה שבועות ימים, בשבתי בבית מדרשי נשאתי עיני וארא והנה איש לקראתי (יוסף אבולאפיו) ובידו מגלה עפה כתובה מיד אברהם אוהבי משי"ה צדקי אשר בגוריציאה ואשמה לקראתה בראותי על גבה כי דודי שלה ידו מן ההור ומעי המו עליו כי אמרתי איש טוב זה ואל בשורה טובה יבא, וכפתחי אותה עמדתי מרעיד בקרותי בה קינים והגה והי על מצב בריאות ידיו כי אינני כימים הראשונים אשר היו טובים לו מאלה וישבתי משומם ימים רבים! ולא ידעתי מה להשיב! אמנם אהרי עבור ימים אהדים הקרה ה' לקראתי הבהור יונה ויהודה אבולאפיו והבטיחוני כי בעזר משדי מצב בריאותו אינו באופן אשר מעכ"ת הושב וכותב, ורק הדאגה גברה עליו בשביל שאינו יוצא ובא כשנים קדמוניות, אכן יושב ולמד כל היום בביתו כמנהגו הטוב, וגם מדבריו ממש הוכחתי כי ת"ל לא אפסו כחותיו כל כך מאחר שהיה בו כה לסבול צום התמישי ולהתקיים בבריאות ממוצע גם אחר התענית, והיה לי מקצת נהמה לשמוע מפי המבשרים הנזכרים כי עלה בית ה' וקרא עשרת הדברות בקול נעים כימי נעוריו, ולא דבר ריק הוא כפי שניו, ושתי בה' אלהים מהסי שיעזרהו לעבוד עבודת הקדש גם בימים המקודשים ובמועדי ה' העומדים אחר כתלנו בעזה"י ובלבד שלא יגביר עליו המרה השחורה כי רוח איש יכלכל מתלהו ובאתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא וה' לא יעזוב את הסידיו הסידי כתיב ובמדרש שוחר טוב דרשוהו על אברהם והאדון נושא את שמו והולך בדרכיו והרחמן ב"ה יגיעהו לימיו ושנותיו אמן.

כדי להפטר ממעכ"ת מתוך ד"ת אספר לו פרפרת נאה שהידישתי על משנת יהודה בן תימא (שמעכ"ת זכה לבנות עליה הבורו הנכבד „אשל אברהם“) „הוא היה אומר בן שמונים לגבורה“ בהקדים משאול במדרש בר פ' צ"ה גבורי כה עושי דברו אלו הצדיקים יעיי"ש, ובהקדמת הזוהר דף ד' כתיב כי הת"ת בורא אורות חדשות או שמים חדשים בכה הרושי תורתו. וזהו דעת התנא בן שמונים לגבורה לחדש פנים בתורה בגבורה עצומה כבהור בראשית תשמישו לפני הכמים דשקיל וטרי בהריפות להוציא דין אמת לאמתו באופן שהגבור בתורה בן שמונים הוא כבן ארבעים לבינה, וכן אמרו באבות דר' נתן דף כ"ג גבורים אלו גבורי תורה דכל כמה שמוסיפין הכמה מוסיפין גבורה שנאמר אני בינה לי גבורה, וגבורה היא גבורת לבבם לרצות את בוראם בכונה שלמה ובהתבודדות עצום ללמוד תורה שבכתב הרומזת למדת הגבורה, ותורה שבע"פ הרומזת למדת המלכות (ככתוב בערכי הכנויים) וזהו הטעם שהשי"ת מאריך ימי

הת"ה העוסק בתורה לשמה כי קוב"ה חדי בפלפולא דיליה וכל אינון שאר מלין דאורייתא דמתחדשין מניה קיימין קמי קוב"ה וסלקין ואתעבידו ארצות ההיים ונחתין ומתעטרין לגבי ארץ חד ואתחדש ואתעביד כולא ארץ חדשה מההיא מלה דאתחדש באורייתא וע"ד כתיב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה, אשר עשיתי לא כתיב אלא אשר אני עושה דעביד תדיר מאינון הרושין ורוין דאורייתא ככתוב באורך בזהר הקדוש דף ד'. ובהקדמה זו שמעתי משם דודי החכם המקובל כמוהר"ר שלמה דוד טרויס זצ"ל (מתלמידי התנא האלהי רבינו מה"ל זיע"א) שכשהאדם עבר שני הנבורות בהצלחה יתירה ובקדושה עצומה נכנס תחת שליטת מדת החסד, וגבורה יתירה נותן לו הקב"ה להוסיף עוד ימים ושנים כדי להרבות מצות וכעשים טובים וכמעט משמונים ואילך מתהיל השבון חדש משנותיו כקטן שנולד דמי וכאילו קל מן שמיא נהית למימר ליה אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד מכאן ואילך הושבנא הרתא וטבא, ע"כ שמעתי בתוספת נופך. וסעד לדבריו מצאתי למוהר"ם פאפירש זצ"ל בספר "מאורות נתן" דף כ"א ע"ב וז"ל גבורה קשורה בבינה דרך קיום וזה הו"ה בניקוד אלדים גם גבורה קשורה בתפארת בסוד אור הזור תפארת גימטריא ה' פעמים גבור"ה עם הכולל כי אע"פ שהוא חסד שרש גבורה בו עכ"ל. ובויקרא רבה דרשו רז"ל פסוק שויתי עזר על גבור על אברהם שיהיה נכון לכו בטוה שכמוהו יעזרהו ה' גם בימי שיבתו לעמוד על המשמר עוד רבות בשנים ויזכנו להראות פנים אל פנים להיים טובים ולשלום, וכטוה אני בכהו של זקן ביתו של רשב"י ע"ה מר ניהו סבא קדישא ר' הייא ע"ה שיאומתו דברי בעזה"י כאשר הודיענו בזה"ק פ' יתרו דף פ"ג תאנא מי ימלל גבורות ה', מי ידבר מבעי ליה א"ר הייא וקמפת מלילות בידך גבורות ה' דסניאין ונפקין מגבורה ה', ותאנא ב' גבורה עילאה עטרא דעטרין מתעטרא ונפקין מינה המשין תרעין מנהון ימינא ומנהון שמאלא וכל חד וחד גבורה אתקרי וכל חד וחד מתעטרא בקרדיני גליפין נהורין וכלהו אקרין גבורות ה' א"ר הייא כלהו כלילין בדא ישמיע כל תהלתו דא הוא שכינת זיו יקריה דקוב"ה דכתיב ותהלתו מלאה הארץ עכ"ל. מכאן נראה בעליל שצדקו דברי מר דודי זלה"ה דהת"ה כשעבר הגבורות נכנס תחת משרת מדת החסד מרתו של אברהם והסד אל יהופף עליו כל היום לטובה ובין כתפיו שכן אל הי מתיה היים ברהמים רבים כאשר הורה לנו רבינו יוסף גיקטילויאה זצ"ל ב"שערי צדק" שלו דף ט"ז וז"ל דע והאמן כי כל מקום שתופיע מרת אל ההיים באים עמו, אברהם ירש מרת החסד ומרתו אל והוא סמוך לעולם ההיים שהוא עולם הבינה וסימן אל הי, וכשמרת אל תופיע ותתחבר למלכות או נקראת המלכות אלדים היים ואז כל העולם ברהמים ובקיום ובהיים עכ"ל לעניננו. וזהו מה שאנו מתפללין בר"ה (ס' היי"ס דף י"ט) זכרנו להיים מלך הפץ בהיים כלומר לא נבקש רק היים שהמלך העליון ב"ה הפץ בו דהיינו היים שיש עמהם יראת הש"י וזהו למענד אלדים היים כלומר ההיים הללו אנו מבקשים למענד ולמען עבודתך, עד כאן דברי מוהר"ר היים בר בצלאל. תהי זאת נחמתו כי יראת ה' תוסיף ימים ותורת הכס מקור היים עץ היים היא למחזיקים בה סמא דהיי אריכי וטבי

ושלמא דמר יסגי נס"ו. ינתמני בבשורותיו הטובות ובמכתביו הנעימים מעוטרים עם אויזה פרפרת אם יש לו רצון וזמן לכתוב ויודיעני דעתו הרמה על מה שהרצתי לפניו באגרת הזאת.

מברכתו יבורך בית אהובו לעולם, ובשלומו יהיה לי שלום, וארון השלום, יפרום עליו סוכת שלום, כנפשו נפש ברכה תרושן, וכנפש ידירו ואהבו, המשתוקק לטובתו והוא הצעיר

מרדכי שמואל גירונדי ס"ט.

ה' יענה את שלום הרב הנכבד מורי ורבי.

אתן לו תשואות הן הן על שלומותיו אשר שלחני על ידי אישי ואתכבד בהם, עתה בהיות קרוב לנו ראשית השנה אתהנן אל ה' שיוזכה לשנים רבות מלאות כל טוב ויגיל וישמה במועדי ה' עם כל בני ביתו אשר לכלם אשלה שלומות רבות ובפרט לכלתו מב"ה, אחלה פניו שיוכיירני בתפלותיו וישא ידיו ויברכני עם שני בני אפרים ויוסף המשתהוים לברכתו המהורה. יקבל נא ברצון אמרי אמתו

תמר גירונדי.

גם אני אשתהוה לכבוד מורינו הרב יצ"ו ואני תפלתי לה' שיכתבהו בספר היים טובים וארוכים בימים הנוראים הבאים לקראתנו לשלום, יתן לי את ברכתו כדרכו הטוב, וה' יברך את אברהם בכל כנפשו וכנפש עבדו

אפרים גירונדי.

יפליא חסדו להודיעני אם הגיע לידו תבור הרש שהדפים החכם ר' נתן עמרם שליה הברון בעיר ליוורנו שם הספר, תהותו ואיכירתו?

ד) בערב י"ד כסלו ש' תקפ"ג אש יאלה צניה אחד מן הסמוכים לכה"ק הראשון הקדמון בצעירנו, והאבל את הבית ובהכ"ק ניל, וראשי הקהל נמרו לעשות מדי שנה צנה את היום הזה יום שמחה ולגידי בו שירה חדשה אשר חצר כ"מ הח' הרופא יחק לנאצו מעין דניאל והוא דוד גד"ל. אך בערב ג' אדר בני ש' התקפ"א אש יאלה צנהכ"ק עלמו והאבל יסודותיו ואלום כל ספרי הורה כ"ז במספרם נילורו צפרע ע"י כימ יחק צר אהבן מוסרנו וצניו זל"ה. ויצנו בני הקק"י במקום עלמו צנהכ"מ חדש וימנכוו בש' התקפ"ד וינמרו להגות את יום כ"ד כסלו ולזכור בו גם את השפעה השניה אשר אכלה את כל הבית, וכמוהר"ר ר' אצרהס די קולוניאה היושב צעת ההוא על כסא ההוראה צעיר טריאסטי, עשה אויזה חלוק צניח יחק לנאצו, וצנהכונה השניה שריס אוחה עוד היום מדי שנה צנה צנהכ"ק הג"ל בערב י"ד כסלו. הח' הרופא יחק לנאצו מחצר השירה הזאת שר עוד שיריס רעים אחרים, מהם נדפסים ומהם לא ראו אור, ואסיפתם קרא צנס "חולדות יחק" ועל זה הספר כתב גד"ל לבה דודו רחל מוספורנו באגרה איטלקית 6 Decembre 1838 וזה לבונו: הח' רבינו

מגוריו יאה נהן לאיש אחד מפולין עקסעמסאלר אחד מספר "חולדות יצחק" הבולל סיני החי הרושף יצחק דודי ותקד, רצונו להזיחם לאור חבל יען כי נמצא צם חזיה עעות סופר וחזיה מאמר בלתי ברור, שלחם חלי וכו' אם תוכלי לעזרני העשה לי הנאה גדולה ואם הספר יאל לאור העשי גיב נחת רוח לגמח הרושף ע"ה, ושמן (אשר כבר זכרתי בכבוד בחולדות המחבר אשר שלחתי לכן פולין ההוא) זכור אזכרנו עוד, עכ"ל. ואני לא ידעתי אם הספר נדפס או אם עודנו בכתיבוס, וזו היא השורה אשר עליה דברתי למעלה.

א.

מה־יִרְךָ אֵיפואּ כִּי בַת־שׂוֹאוֹת נֶעְצְבֶת
עֲלִית אֶל הַנְּגוֹת אֶת וּקְצִינֶיךָ;
אֶת קַרְנֵת הוֹמָה עַד אֲדוֹת בְּנֶיךָ
מה־יִרְךָ אֵיפואּ עַל נְפִי רוּם נֶעְצְבֶת:
מָה קוֹר שְׂאוֹן קוֹר חֲלָחְלָה תוֹכְבִּי
חִי הַעַד וּמְבוֹבָה יְגוֹן וְבָבִי?

ב.

הֵה! כִּי רַבַּת הָאֵשׁ אֲרָאָה אוֹכֵלֶת
בְּשֵׁנֶת יִקָּט בְּסֻלוֹ וּבִיד־כְּחֹדֶשׁ;
אֲמָנָה חֲתָה הָיָה תִדְעֶךָ גְּחֻלֶת
כִּי אֲזוּ מֵאֵשׁ הוֹצֵר הַיִּכַר הַקֶּדֶשׁ;
רַק מָה! בְּשֵׁנֶת אֲשֶׁרָה נִשְׁגָּה הַרְעַם
וּבִירַח פּוֹר נִשְׁרָף בְּלִיד הַפְּעַם:

ג.

הִבֵּה! חֲזִקִי אֲמָצִי אֵל תִּשְׁתַּחֲחִי
עֵיבִי בְּגִדֵי אֲבִלְךָ דְּמָעָה תִּמְנְעֵי;
גַּם בַּפְּעַם הַזֹּאת תִּרְאִי תִדְעֵי
כִּי לֹא יִנַּח אֵל חֵי עֵת בּוֹ תִבְמַחֲחִי;
מִלְּהַבּוֹת תּוֹרַת שְׂרָי נְמַלְטָה
לִפְנֵי אֵשׁ זָרָה אֵשׁ בַּת אֵל בְּלִי־מָטָה:

ד.

אִישׁ תָּם בֵּין הַלֵּבב שָׁגַם יוֹקֶדֶת
רַגְלָיו בְּשֵׂאת לִבּוֹ לֹא תִכְוֶינָה
לֹא זֶע מֵאֵשׁ לֹוֹהֵט הִנָּה וְהִנָּה
מִחֲמַד עֵינַי מִלֵּט נִפְשׁוֹ חוֹמֶדֶת;
הִנָּה בְּרַךְ יִקַּח יִבּוֹן בְּאֲרָץ
לֹא עוֹד תִּקְוֶם צָרָה הִנָּה וְפָרִיץ;

ה.

בָּכָה תוֹךְ אֹרֶךְ פְּשָׁדִים הַשְּׂבָךְ מִקְדָּם
אֲבָרָם הוּא אֲבָרָהֶם בְּדַבְרֵי־הַמְּלָךְ;
אוֹלָם נָקִי וְשֵׁשׁ נִמְלֵט וַיִּקְרָךְ
עֵקֶב לָכֶתוֹ תָּמִים לִפְנֵי אֵל קָדָם
בְּמוֹדוֹ אֵל זָרְעוֹ יוֹצֵא מִפְּתָךְ
הָאִיר עֲמוּד הָאֵשׁ בִּישִׁמוֹן בְּרַךְ;

ו.

אָב לְשׂוֹשָׁה בְּנֵי הִנָּה כְּאֵלֶּה
עֵת נִאֲמָנָה רוּחָם בַּל־פְּחַד־פְּחַד;
בְּאֵשׁ רָצוּא וְשׁוֹבֵי אֲחִים גַּם יָחַד
שָׂרַח מֵאֵל מִדָּאךְ לָהֶם עֲזָרְתָהּ;
וַיִּבֶן הַמִּשְׁלֵל אֲבָרָה וְפָרָא
כִּי דָבָר רַע שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִרָא;

ז.

אוֹרָה אֵל הָעֲבָרִים הַלִּיכָה יְהִי
שְׁמִיחָה שְׁשׂוֹן וַיִּקַּר מוֹפֵת הַפְּלָא;
זְכוּרֹן חֲסֵדִי עֲלִיזֹן פֶּעַר כְּל־אֵלֶּה

די חביבי

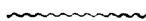
אחת ושָׁתַיִם זוֹ הַשְּׁבִית כְּלִנְיָהּ;
מֵאֲזוּ בְנִפְלְאוֹת יְדוֹ הַגְּדִילָה
וּבְנִרְאוֹת עֲתָה עַל בֶּן אוֹחִילָה;

ח.

עוֹד מִן הָאֵשׁ אֲשַׁמַּע קוֹלוֹת וְרַעַם
כְּעֵת יִגְאֵל בְּנִי יוֹשֵׁב בְּשִׁחַק;
אִזְ אִזְ יְרוֹם, עִם זֶה נִחְשָׁב בְּשִׁחַק.
כִּי עוֹד בְּמַעַט מוֹעֵר יִכְרֶה הַזָּעַם:
בְּנִי עַל תְּלַפְיוֹת יְהִל נִוְהֵי
עֲתָה קָם מִקֶּדֶשׁ זֶה אֵלֵי אֲנוּהֵי;

ט.

עָדָה! שִׁיתִי לַבֶּךְ אֶקְרָה תִּזְכּוּרִי
הַסִּירִי מִקֶּרְבְּךָ עוֹרָה וְרִשְׁעִי;
קוֹי מֵאֵל עֲלִיּוֹן אֶדְ טוֹב וְיִשְׁעִי
אֲשַׁרְךָ לִי מִשְׁפָּטִי וְחֻקֵּי תִצּוּרִי;
הִנֵּנוּ קָדְ נִוְהֵי אִישׁ יוֹמָם וְלַיְלָה
וַיִּמְנֵנוּ רוּמָמָה קָדְ עוֹשֶׂה חֵיל;



(ה) כ"מ הח' הרופא שאל פורמייגני נולד בטריאסטי ט' החקס"ו ונפטר ט' התרכ"ג, איש
הס וישר חכם ונבון אשר היה במשך שנים רבות בין ראשי קהלתנו, ויהן השגחתו צטרע על בית
ה'ה אשר אהב בכל נפשו והמך בכל מלדו. הגבר הנכבד הזה חבר חבורים רבים בלשון איטלקי;
אך מלאכתו היוחר יקרה המודעה אהבתו ללשוננו הקדושה ובקיאותו להשתמש בה היא העתקתו
אשר העתיק ללהיק החלק הראשון "גהנס" מספר "מרתות אליה" לדנטי אליעזרי
Trieste Julius Dase, Tip. del Lloyd. austr. 1869 בספר הזה הנחמד עד מאד
נדפסה גם שירה נעימה לכבוד דנטי מאת הח' גדיל ז'ל (עיין כבוד נעים ח' ב').

(ו) הלא המה היקר כמ"ר דוד אשריה קאסעילפראנקו י"ע והנכבדים ר' ברוך לואלבו
ולחיו ר' רפאל הי"ו:

(ז) והפגש זה נזמלא כי קן היה וזה מה שכתב לי נדודו כמ"ר אברהם ישראל בר דוד אפרים קאסמילפראנקו על הענין הזה: הביבליוטיק אשר לדודי אלמנני נמכרה כולה לאשר והגברו (Ascher & Co.) אשר בצערלנין, אך הקונים האלה מכרו בעת ההיא כל הספרים כרובת יד לצריפים מוזעאוס (British Museum) והגם שמורים ונדולים גם כן "אחסיפת אלמנני".

(ח) אלה מצנחיו עודה באבה נקטפה; בנו הגדול יעקב נפטר בעריאשפי שנה התי"ג וכן איך לו. בהו מרים אשר כמ"ר שמואל פוציני מהרה נבארה גלמודה מאישה, וחלבש בנדי אלמננה והבב אל בית אביה בצעוריה כמו שהמחבר מספר אח"כ; ושרי נמותו האחרות שושנה ורעקה היו לאיש בעיר הזאת, הראשונה לכמ"ר מנשה לואטו נ"ע והשנייה לכמ"ר דוד אפרים קאסמיל-פראנקו נ"ע, שניהם יראי אלהים ישרים בלבותם ונכבדים לעיני כל אחיהם. הכ"מ רבקה אלמננת כמ"ר דוד אפרים יושבה עוד היום צוירונא אל בן ברה, ובנה יחודה אברהם ישראל המ"ל סוכר מהיר בלשון איטלקי, הקב אהלו זה חמש שנים עם אשתו ובניו צעורין. הכ"מ שושנה אשת חיל ירח"ה, מתה בעריאשפי בשנת ה'תרכ"ה, ובנה החסידה כמותה מרת שמחה המכונה פאני ז"ל היה לאשה לידידי אחובי כ"מ הרופא משה קספניטי נ"ע. אחיה כמ"ר הגייד רפאל הי"ו ההולך צדדני אביו ואמו היקרים, הוא אחד מנכדי קהלתו היושב נ"כ בין יועצי העיר וכן ממוניה לועד השקידים אשר צווישן הבירה.

(ט) איך ספק כי זה 25 Marzo 1801 הוא יום הולדת אלמנני, כי גם אני נולדתי בעש היום הזה שנה התי"ד ופעמים רבות אמר לי דרך שמוק, שההפגש בין שני חיינו הוא בלמננא כמו שיעור המכות, וזהו הוא לי סימן טוב שלא תבאנה עלי הצרות אשר מלאוהו; אך איך ציד איש להמלט מהן כי מפי עליון תאז הרעות והטוב.

(י) על ענין ההערות האלה כתב לי החי המליך יעשיה לואטו ח"ל: הלא זה דבר זר וכל דעתי מחבבת אבי נ"ע העתקה זה כמה שנים ההערות הנלוות האלה כרובות יד אלמנני להצורו על משה חיים לואטו בכ"ח ושלחתין ע"י ידידי כמהור"ר ש' מוראוס (S. Morais) מפילאדלפיאה לכמ"ר אברהם ש' יזאקס לנעווייארק העוסק בהבלמה ספר תולדות רמח"ל אשר הוציא אח"כ לאור בלשון אנגלי בש' התרל"ח: *A modern hebrew Poet. The life and writings of Moses Haim Luzzatto. By A. S. Isaacs, A. M. New-york, office of the Jewish Messenger 645, Broadway, 1878.*

(יא) אולי כל האסיפה הזאת היא עתה בצריפים מוזעאוס או במקום אחר ציד אחד מקוני ספרי אלמנני ובלי ספק ערכה גדול מאד.

(יב) זכור אזכור גם אני את ממשלה אלמנני על נפש כל חברי הגדולים ממני ובשרפ עלי, כי נפשו קצורה בנפשי, ויאהבני אהבה פריית: לעולם לא תשכח את השעות הנעימות אשר עברתי עמו בצניחו בהרואתו לי את עבר כבוד ספריו ואת יקר הפארתם, והשחלדלתו לעורר אהבתי לספרות העברית וללשונו הקדושה, כי גם הוא היה בחומכי נפשי להדריכני במעגלי הלמוד הישרים. משתי אגרותיו לשד"ל נכרת מחשבתו אשר חשב עלי להתי לי מקום ללכת לשקוד על דלתי בית עקד הרבנים אשר בפאדובה. לאות אהבתו נתן לי את ספרו היקר

הגיון בכנור" אשר בו קראנו פעמים רבות ביחד, ועליו חרחה כתובת ידו, אך הספר הזה
אבד ממני כי שאל אותו מעמי אחד מחברי ולא ראיסיו עד גגה: על מהחזו היקרה שלמתי
סודות לו על ידי שיר זהב זה אחד מחבורי הראשונים בלשון השיר:

לאב וראש

סופר מהיר במלאכתו מלאכת שמים

נעים זמירות דובר צהות

כמ"ר יוסף אלמנצי מעיר פאדובה

בשלהו לי את ספרו "הגיון בכנור"

ביום י"ב להדש מנחם שנת כי הובאו בית יוסף לפ"ק

את דברי עבדו המכבדו הצ' יצ"ח"ה.

א.

מִנַּחַת סֵפֶר נִחְמַד אֵלַי שְׁלַחְתָּ.

אֲסַפְתָּ בוֹ מִכְתוֹר רַבִּי שִׁירָיָה.

תִּגִּיד תְּעִיד עַל גּוֹדֵל חֲקַמְתָּךְ;

כָּתַר תּוֹרָה כָּתַר שֵׁם טוֹב לְקַחְתָּ.

ב.

אוֹדָה שְׁמָךְ כִּי גַם לְבִי מְשַׁכֵּת.

הוֹאֵל הַשֶּׁבֶל הַיָּמִיב לְסוֹל דִּרְכָךְ

עֵינֵי עוֹר הָאָרֶץ בְּדִבְרֵיךְ.

רוֹמַמְתָּ לֵב נִדְבָה נִפְשֵׁי שֹׁמְרֵת.

ג.

כְּמוֹךְ מִי יִתֵּן בְּכַנֵּי עַמָּנוּ

בִּימֵי חֲקֵדִים לְמִנְפַתֶם יְשִׁימוּ

לְדַרוֹשׁ לְחֻקּוֹר תְּמִיד אֶת תּוֹרַתֵנוּ.

ד.

כִּי אֲזֵ אֵל עַם נוֹדֵד הַנְּעִם יִנְעִימוּ

עֲדוֹת לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זְרַעֵנוּ

תּוֹרַת לְשׁוֹן עֵבְרִית שְׁנִית הַקִּימוּ.

ויהי לתקופת השנה וישלח לי מתנה את ספרו היקר „נום זהב“ וגם עליו כתב בידו כדברים האלה:

מנחה קטנה ככף איש לבהור מעם ובכל דרכיו משכיל
כמ"ר יצחק חיים הסטיליוני מעיר טריאסטי.
ואליו הרמותי קולי ואקרא:

כל־שומע שירי אולי יצחק
לי, ובתוכם קסטיליוני יצחק.
אך מה־אעשה עתה? הנה הוחק
ובעט ברזל הגיון לבי. מהק
איש בער, לא ידע אף ממרחק
כי קרוב הרבר; ידיו אשהק
תחת רגלי עד לבלי די אדחק.

הלא כה דברי, יוא"ל המהבר זה שמו וזה זכרי, ופארו בה עירי, בטריאסטי
אעיר בגורי, ביום ו' חדש העשירי, בשנת יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי
לפני גואלי וצורי (לסיג). —

ואשלח גם אני אליו שיר חדש להודות לו על מתנתו החשובה וזה לשוני:

לאיש נבון יודע ספר רודף צדק ומבקש ה'
כמ"ר יוסף אלמנצי הי"ו
מזמור שיר זהב לתודה
בשלחו לי את ספרו „נום זהב“ למנחה
בהרש העשירי
שנת ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח (לסיק).
א.

הנה שגית הובאת לי מנחתך,
ספר נבלרו בו שירי שיריך,
אך עתה איך אוכל לכתוב אליך
עוד מזמור שיר על גודל חקמתך?

ב.

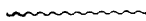
הן כל טרתי יהיה אין נגדך
כי מי הוא זה לא שמע עוד שמעך
פל־איש חכם משפיר מודה לשמעך
תפארת מי יוסף אך תפארתך?

ג.

לִכְּנֵן אִשָּׁא קוֹלִי אוֹמֵר: אִשְׁרֵיךָ
אֵל יִשְׂרָאֵל יָאֵר פָּנָיו אֵלֶיךָ!
יִשְׁמֹר תָּמִיד צְאֹתְךָ גַם בּוֹאֶיךָ:

ד.

מִכָּר צָרָה וְגִזְק יִצְיָלְךָ
יַעַן מָאוֹס מְאֹסָתָ בְּרִכּוּשֵׁיךָ
וּבִתְוֹרְתוֹ בְּחֵרֶת פְּרִימִיָּךְ:



בעצם הסנה ה"הא בליל ה"ו"ר כמנחם מורי ורבי כמוהר"ר מרדכי אשכנזי היושב על כסא ההוראה בעירנו, בצרתי זך בקהל רב פעם ראשונה בבית מדרש לקח עוז וגם הוא היה בשומע; ויהי ממחרת בבקר השכם ויבא לי בבתי"כ ברוב עוזו עמי שיר זהב כחב ידו הנו בין השירים השונים הנכללים בספר הזה:

יג) מן ההעסקה הזאת אין בנחבי יד אלמני שבידי כי אם שיר זהב מיוחד להיות לה למבוא, והלק קטן ממנה אשר שלח המחבר משאדוזה לידידו שד"ל, היושב בעת ה"הא ישיבת עראי בעריאסטי (חשרי הרכ"ה). באגרתו הוא מספר לידידו כי ח"י ההעסקה בידו, ושאל ממנו ע"ה אם ישלמה או בח"י מלאכה ישבנה; וממה שכחב כאן שד"ל נראה שהשלימה וחולי גם היא נמאה בבדיע"ה מוזע"הא כי אני בקש"הא ולא מלא"הא.

יד) גם בעירנו זאת מיום תקעו את אהלו בחוכנו השחל אלמני אמיד לעשות ה"הא ויהי על ענין כל, ויקדש את זמנו ללמוד וללמד להקור ולכתוב; ויהי לו ג"כ חלק בכל עניני קהלתנו ובפרט בכל מה שנוגע אל למוד ההורה למלמדיה וללומדיה, ויבא בזמנו לסקוד את בית הלמוד הורחנו ויקשב בכונה רבה את מוסרי ויכוחי מלמדנו ובפרט במחלקה העליונה אשר בה למדנו כמוהר"ר משה יצחק אשכנזי הגודע בשערים ע"י פירושיו על ספרי חמ"ך ויחר חבוריו הנעימים, ויהן חמ"ד אחרות אהבה וחבה להנ"כ הגדולים, ולא ח"ך לדבר ע"ה על עניני חורה וחכמה. ואין ספק ש"הא היה לר"ן לפני האל להאריך ימיו המימות דרכו ועזותו וחשקו ביראת ה' ובלמוד מצותיו היו עושים פרי ביינו לכבוד ההורה ולגודל הפארתה. גם כמוהר"ר מרדכי בר כמוהר"ר פנחס אשכנזי מורה זך בקהלתנו יקר בעיניו מאד והשירים הנדפסים בספר הזה אשר שר פעמים רבות לכבודו הלא התה אות ימופה ברור על אהבה וחשיבותו לו. גם אכ"הא כמה משיריו חשב להקריב לו כמו ש"הא ב"הא מאגרותיו לשד"ל, וממה שחשב וערך להדפיס לכבודו זמן מועט לפני מותו. וגם ב"הא בעירנו חשב אלמני כל בני משפחה שד"ל כבני משפחהו ויסקוד חמיד על דלתי התפארתה רחל מורפורנו בת אחות אחי שד"ל ואני מרת חמר אשה רמ"ג ה"הא, ועל דלתי הבחלה מרת שושנה כהנת בת אחות שד"ל וערה

בעלת שכל נועה ונכבדה, וישמח שמחה גדולה על טוב עעמה ועל מדותיה החמודות, וגם היא מלאה ענג ורצון בחברת איש דעה והבונה כמוהו; והיא אח"כ העברה לכמהרי"ר אברהם ז"ל מאתו (ענה שני בקדש בעיר פאדובה) לאשה וחלך לעולמה בת ל"ב בשנת החרמ"ח. המפורת המהוללה רחל מורפורנו מודעת בשערים על רוב ויופי שיריה גם היא עשרת הפארת לקהלתנו הקדושה נפטרה בת פ' שנה בחדש אלול ההר"ל"א. זיונה אשר הכינה לעצמה נדפס כבר בכוכבי ירחק מחברת י"ב שנת תר"ח ורוב שאר שיריה ומכתביה הנס ענה בידי וגם עליהם. חניף ידי אם ירצה האל.

אך מכל בני משפחת ידידו שד"ל נעם לאלמנני עד מאד הבחור המפואר אוהב גר ונפלאהה אהבתו לו מאהבה נאים. החכם המפואר הזה אשר במכתביו ובחבוריו היקרים היה מנעוריו לשם ולתהלה בכל חכמי הארץ וחשב להיות מופת ומאור הדור כאביו נ"ע, נקטף באביו בן כ"ד שנים וחצי בשנת התי"ד, והמר עליו אלמנני כהמר על הבכור (ג"מ זהב" שיר י"ג) כי אהבו כבן ויהי לו לעזר גדול בספריו ובעצותיו; ולמען הראות לו שהוא מכיר את טובתו הגיו לו אוהב גר מנחה את מכתבו על הפאלאשה ה"ה בני ישראל אשר באביסונה באשריקא 3 ואני הרגמתי לכבוד שניהם בלה"ק את האגרת אשר נתן המחבר בראש ספרו. ודוק כי בעת ההיא (ש' התי"ג) היה אוהב גר בן י"ד שנה חה הוא זכות גדול לאלמנני שעם כל למודיו ועסקיו קדש לו חלק מזמנו היקר והנער נער. הא לך האגרת:

לכבוד כמ"ר יוסף אלמנני.

חדדך אשר חרדת אל חקירותי אלה על הפאלאשה מיום החילוחין ואשר הגדלת עד לפנור צי לכתוב מאמר אחד עליהם, ומשא פנים אשר מלא לפניך נסיוני הראשון כאשר הקרבתי לך בחדש Settembre 1843 הבעימוני לקדש פיך היום בחבור אחר על הפאלאשה, אשר גם אם איננו בעל מומים רבים כראשון מימ גם זה מחוסר הוא, ובלתי מספיק למלוח משאלות החכמה.

קח נא את מנחתי אשר הובאת לך עם הכעמה השיבותי אוהך הגדולה כגודל ערכך.

אוהב גר לוצאמו.

טו) ויהי כשמעי את שמועת מוח אלמנני וימס לבי בקרבי וכאבי נעכר, אך לא הולאתי לקון קינה בלה"ק על הגרה הזאת כי חשבתי שחכמים מפיארים גדולי הדור יקוננו עליו בלשון הזה ומרוב יגוני הולאתי לאור בלשון אישלקי, במכתב עתי שנעירנו ביום שני אחרי מוחו, הקינה הזאת, והגתייה כאן מהורגמת עברית, להודיע עוח אהבתי וחיבותי לו.

צדיק אתה ה' וישר משפטיך. (ההלים קי"ט).
 בחמישי בשבת בעלות המנחה ביום י"ג אדר בהיותו קרוב לששים שנה נאסף אל עמיו החי יוסף אלמנני זל"ה"ה. נולד בפאדובה החכמה בשנת התקס"א, הקע אהלו זה שנים מועטות בעיר הזאת לגור עם אחיותיו ואשר קרוביו ובמשך הזמן הקצר הזה, שמו הנכבד הגודע כבר לכל, עלה מעלה מעלה, וכל יודעיו היו לו לאוהבים ולחושבים: ואמנם יקרות וחמודות עד מאד היו מדותיו המוסריות כמו שהיתה רחבה חכמתו בלשונות בני קדש אשר למד וחקר מנעוריו ביריחו ובאומן רוח עד אין חקר. סופר מהיר ומסורר מפואר קדש עטו ועמו להלחם בכל חקפו וגבורתו, אם בשריו הנחמדים אם במכתביו הפרזים, נגד הסכלות והרשעה. וענו בגדולתו בקש בעצותיו ובכל מאמני כמו לעזור לכל הפונים אליו ולהדריכם בדרך טובים, ובפרט לחזק

צלמודים כל ההגונים לכך; וכל איש אשר נדצה רוחו אהוה לקרב אל המלאכה הזאת, מלאכת הקדש, מלא בו עזר כנגדו, והוא היה אז ומופת לכולם. צלמדו ובחקרו בלי מרגוע את ספרי קדשנו אשר המה חכמתנו הקדמונית והנלחית, לא הניח ידו מלשונות העמים ומן החכמות החיטוניות ואסף וקבץ בחכמה גדולה וביגיעה רבה ציביליאופעק משוארה ויקרה עד מאלד, וספריה הסקיר לכל מי שרצה ללמוד ולשאוב מהם מי חכמה ומוסר. אך אין לאל יד איש לספר כל הסלות החכם המפורסם הזה, ובלב נשבר ונדכא ונדמעות שלים נודה כי אשיפחו אל עמיו היא זרה גדולה לא בלבד לספרות העברית כי גם לחכמה ולחקירה בכלל. ועתה אחרי מיתו אין לנו כי אם לשבח ולפאר המימות דרכו, יושר דעותיו ודוחז חכמתו ולהזהו לעד ולמופת לכל, ובפרט לעוסקינ בחורה ובחכמות.

כבוד שמו המהולל בכל שערי החכמה ואבל כבד כל יודעי רוב ערכו המלוים אותם אלי קבר, יהיו למזכר לקרוביו, וימחו מעל פניהם במקפת הדמעות אשר עיניהם חרדנה על כרידתו הפחאומית המרה עד מאלד.

(פו) המצבה הזאת כרז המזכר לעמנו והחוססת והמצבה חילקית, אשר היא לפעמי פה עד מאלד, הלא המה מלאכה ידידו גדיל ישע:

ציון הדו

בוא יבוא להורות את הדרך אשר ילך בה למסעיו

יוסף ארמנצי איש פאדובה עד יום קומו לעד בימי הפקדה והשלום.

<p>כל פעלך ישר לא לתועלת נכון גוף, צדק לך לארן על כן תמיד תשכון תוך גן העדן? לפעור פיו לבלי הק אך שוא אך הבל לתור לבור להקר מי זה יודע? כי קצר המצע מהשתרע לדעת מפעל איש טרם בוא הדל; כן כאבן ידם קרץ מתמר המשפט לאלהים הוא יגור אמר.</p>	<p>מי הנבר יהיה לא יראה מות מי ישמע כזאת מי יראה כאלה? מי הוא הכם נכון איש עשה פלא זבקרבו לא יירא אל גיא צלמות? מי זה מהשיך עצה נטה אליה או מי פתי לבו סר מעליה? מי יביע אמרו ויקוה דעת: אתה תרר לשאול אין לך מושיע? מי זה אל בן אדם קולו ישמיע:</p>
---	--

והיה זה שלום ביום י"ג להרש ארר שנת התר"ך.

את הדברים האלה הכין למצבת קבורתו החכם המשורר והחוקר, שמו גורע לתהלה ולתפארת בישראל ובאדם, בתבוריו הנדפסים, ובספרי הכמי הדור אשר שאבו ממעינו, כי כל ימיו אסף וקבץ והציל מאבדון ספרים עתיקים ובאהבה רבה נעתר לכל שואל והפיץ אור גדול בקרמוניות ישראל, ויוסף הוא המשביר לקרובים ולרחוקים, ושמו יאיר לעולמים עם הצדיקים והמצדיקים. ויהיו ימי הייו השע שנים וחמשים שנה:

GIUSEPPE ALMANZI
DI PADOVA
PER MOLTEPLICE DOTTRINA DISTINTO
LE EBRAICHE LETTERE ED ANTICHITA
ILLUSTRO INDEFESSO
A LUI I CULTORI DI ESSE
E LONTANI E FAMIGERATI
COME A LARGA FONTE RICORSERO
FRANCO PARLO E SCRISSE
FU NEL CONSIGLIARE SAGACE AFFETTUOSO
NELL' OPRARE SOLERTE INSTANCABILE
FIGLIO FRATELLO AMICO ESEMPLARE
MORI CINQUANTANOVENNE
IL VII MARZO MDCCCLX.

(י) והמנה צפריספני ט' התל"ז ומנחת קבורהה היא מלאכת המסור המפואר שמואל ל
חיים זמן, והנחה כן יכן כי לא מלאכה בין כזבי ידו ועל כן לא יכולה להדפסה בספרו
יליד כטרי:

רודפי הסדר ואמת
אמרו שלום ומנוחה
דמרים בת ברוך אלמנצי
אשר בהשאה בנעוריה
אלמנת משמואל פוביני
שבה אל בית אביה ואמה
ותמאם בכל תענוגי תבל
להקריש אליהם
לבבה נפשה וכפה
ובה לברה מצא נחומים ומשען
גם יוסף אהיה
אשר לו שם בסופרי ישורון
ובבוא עליה ימי הזקנה הכתה
במריו תהלואים
עורת אהבה לה באהותה ובבני ביתה
עד יצאה ממסגר נפשה
יום י"ג שבט ה'תרל"ב.

MARIANNA ALMANZI VEDOVA FUBINI
ANIMA GENTILE BELLA DI OGNI VIRTU
VOLO ALLA SUA PATRIA
IL DI XXII GENNAIO MDCCCLXXII.

יד יוסף

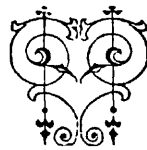
חלק ראשון

אסיפת אנרות עבריות

מאת כמ"ר

יוסף אלמנצי

כאשר נמצאו בכתבי ידו.



לכי ובואי אל מלך המשוררים

שמואל דוד לוצאטו

יוזב בלחן מריאסטי
קריה נא מנה.

לידיר נפשי שמואל דוד!

מודה אני לפניך, בכתב יושר לעיניך, שאם לא כתבתי עד הנה, אוסיף לך כהנה וכהנה, מהראיות הברורות, ותהיינה למאורות, להאיר על פני שכלך, ולהסיר הרון אף מעליך, כי הכית את עברך זה שלש רגלים, על כל קוץ וקוץ, תלי תלים (אבל איני האתון ואינך בלעם, זהב דברך איכה יועם), ואשיב על ראשון ראשון, והן יתרון לבעל הלשון, ועל אחרון אחרון, ואפתה הגרון, להפיל תהנה ובקשה, מפני הרב לטושה, אשר על שפתה מזה ומזה לענה ומר, ואען ואומר: מרם להתהיל התשובה, אמרתי הנה לי הובה, לספר באזני אוהבי, אשר כלבי, הסבה הנאמנת, מיושרת ומתוקנת, על אודות האיהור אשר פנית, ולא היה כאשר רמיחי, אך בנקיון כפי עשיתי זאת, ולא דברתי מימי עזות. ידוע תדע בראשונה, בעצתך הנכונה, כי מי"ב הרשים, אשר באת אלי להאשים, הנה שלשה הלכו, ובעירום והוסר כל נהפכו, בדרך בשבתות ובימים טובים, כי גרים אנתו ותושבים, ובשוכי אל העיר, אף בהיותי צעיר, נתתי אל לבי, להכתירני עמרת צבי, ולישא אשה, נערה מאורשה, הלא היא ב"ת מליצת", המקיימת בריתי, ובאתי אליה, ולא הכרתי בתוליה, והנה היא הרה, במהרה במהרה. סוף סוף באה למספר ירחים, והבאתי לה שני אחים, אחד חכם ואחד בור, הק"ל והרבו"ה, כי לא רציתי המילדות, אשר כצאן אוברות; ויהי בעשירי באחד להדש, התפללתי לפני עם קדש, על עצב ההריון, נוכח פני עליון, ויעתר לי תפלתי, ושמע צעקתי, ואחר ילדה בת, ביום שכולו שבת, וקראתי שמה אגר"ת, לכבוד ולתפארת, ב"ת מהל"ת לענו"ת, למנצה בנינות. אחר הרברים האלה, שמעתי נוראות ראיתי פלא, ויעצתי עצת הוש"י, להוביל לך מנהת שי, מבתי הצנועה, והנה היא נעה, לקראת דרך מלך ישראל, ולגלות את און שמואל.

אינך רואה בעיניך, ושלהת יד ימינך, להכות אותי כף אל כף, במה אקדם לך במה אכף? כי עלתה בך אש החמה, ושרפת לי בבושת וכלימה, עת השבך עון ושגגה, אם אמרתי בלשון רכה וענוגה, דעתך דעת עליון, ואתה נשאת לי בזיון, עשותי כזאת להעתיק המקרא, לא בדקדוק ולא בסברא, ולא השבתי פירושי, עת היותך עמרת ראשי, אמרתי כבר אכבדך, ולשום זר זהב על קדקדך, ומה תשיב באמרי דעתך דעת האל, הנאצלת ממנו אל ראש שמואל? —

בשירי למגדילסון, קרה לו אסון, כי היית לו כמתלהלה יורה זקים, קולות וברקים; במרם כל אומר לו, לנחמו מאבלו, לא באמת שגינה, ושירי זהב מצאנו ראינו, בשבה האנשים, מכסות ההכמה לבושים, אשר על פני כל הארצות,

בראש כל הוצות. ובבואי אל כלל השיר, אם עני הוא או עשיר, אומר כבתהלה,
כי לא נאווי לי השבה והתהלה, ומכיר אני את מקומי, ויודע אני את תומי,
(הנה בשמים עדי, ובמרומים סהרי). כי ידעתי נאמנה צעיר אנכי ונבוה, לא
הכס ולא הוזה, לעלות אל הדרי זמרה, מזוקקה וברה, כמו שעשה מיודעי, זה
דודי וזה רעי, ויהי דרךך בא עד הראש, ולי שפך לענה ורוש, בהיותי בתהתית
ההר, ללקוט שיורי התירוש והיצהר.

מעות אשר יוכל לתקון, אין לו שרפון אין לו ירקון, באמור לשקות
במקום לשתות, ויצא השמן מן הגתות; וכן על זה הדרך, אפרוש כפי אכרע
הברך, ואתקן אור השלם, אשר לא אוכל להתעלם, מבית ומחוץ אצפנו, אהותנו
ולא ארפנו, (אם יערב לך שיהי, כי לא ידון רוהי).

„אין חקר אין מספר למאד נפליה;

„אל צורר היאודים הרב דקרת

„נשמת כל איש ואיש אתה גלית

„פירון! פירון! עין התועים נקרת.

ולמה שדקדקת, וברצוני לא צדקת, לאמר כי הבית השלישי אינך סובה,
שבנשמה האנושית בכלל ידבר, ולא היתה ברמיונך, ולזכרון בין עיניך, מה שכתב
Cicero — De Oratore III. „Intellectio est, cum res tota parva de
parte cognoscitur, aut detoto pars“
ה Sineddoche כפי הכמי הדבור וההלצה, ופרש ללמד על הכלל כלו יצא. וכן
הכלל על הפרט הנה בא, בלי מסה ומריבה; המשל בזה, ואתה תהוה, בפסוק
בל הנשמה תהלל יה, כונתו כל איש ישבה לרב העליליה. שמן ששון ויקר
הוצק עליך, נראה לי ברור לפרש אליך: ששון בזמן שנצח המלחמה, עם
הרשע Lavater אשר להבל דמה, ויקר בהכמתו הגדולה, אשר נשאו על כל
מעלה, ו Engel ו Denina כתבו בשפה ברורה, ליהודים היתה אורה, עת
שמשו יצא על הארץ, ונתן את כת Spinosa לכליון והרץ, ליתן אמת על פני
תבל, ולהיות בואת הספינה כרב החובל: כי שבט מישור שבט מלכותך,
איני רואה דבר הנצב לעמתך, ושבט מישור הוא שבט ברזל ועופרת, אשר
מלך והכה קרקר Lavater על גפי מרומי קרת: במנהם! במנהם! את
היכליך, באיזה מקום השכתי השמליך? לא אוסיף עוד ראות פניך, אם לא
היה נכון בעיניך, שם אביו להזכיר, כי בזה תכיר, שהכס היה, ונפשו לו היה,
להוות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, כבוד אומר כלו, ומצאנו בס' המאסף, כי
שומע יוסף, מנהם סופר ומלמד תיגוקות, דובר מישירים והולך צדקות, ובכן
נטעתי בעץ מאמרי, אף שאינו עושה פרי, גם ר' משה, יהיה כנושה, ליטב
על מוזהר היכל ה'. עד פה תבוא לרגל המלאכה אשר לפני. ובבואי אל
השיר האחרון, בלבד שתרחיק מסוה החרון, אורך ביושר לבב, כי היית לי
כהובב, אשר יעץ אל הותנו ראש הנביאים, ממך תסיר המשא ותכביר הנשיאים;
כן דברת עלי, מעדו קרסלי, ונתתי תנועה יתירה, אך כרתי משם זמורה, ואשכול
ענבים שמתו, אם לא שוייתי ודוממתי, (ואתה תבחר ולא אני, פן התנועה
תרבקני), תחת מי יעלה עולה וריה ניהוה, לומר מי יעלה עולה?

כמו מנוה. —

מה נמלצו להכי אמרותיך, מדבש לפי שיריך ומליצותיך, רבו מלמנות עצמו מספר, ובהכמתך עונתי שא שנגותי כפר, ואנכי עפר ואפר, מלעמוד אל בית הספר, והייתי ממשש בצהרים, לבני יהודה ואפרים, ובמקום זמיר העלתי שמיר, בעט ברזל בצפורן שמיר; אבל הקורא ימהול, ויטמן טעיותי בהול, בהקדים כי אפילו שעה אחת של קורת רוח, אין בי, ובלבד זמן לשותה, כאשר יוכל להעיד לך אוהבנו ש אול פור מי גיני השוכן עתה בקרבנו (שנשא נפשו בהכמת ומוסר, בהכמות למודיות ורפואיות לאסור אסר, מלבד הלשונות ודבר רומי יוני צרפתי ואשכנזי, את כל זה אמרתי בהפוי).

” ויהי כראותי את המצבה המתורגמת, אשר שלחת אלי בלתי ההותמת, שש אנכי על אמרותיך, כי אראה זממך במעשה אצבעותיך, וברוב שרעפך בקרבי, אמרתי בלבי, זה הלקי בכל עמלי, אם אמרתי מטה רגלי, הסדי דרך הנאמנים, יהיו לי למגינים, ואתנה לך שיר Epigramma בלשון רומי אשר העתקתי, ואל עם לועז זרקתי, הבט נא רחם נא על שולאי, ועינך שים עליו.

Ex Amaltheorum opus. — Amstelodami, 1718.

„Lumine Acon dextro, capta est Leonilla sinistro
 „Et poterat forma vincere uterque Deos;
 „Parve puer, lumen, quod habes, concede sorori,
 „Sic tu caecus Amor, sic erit illa Venus“.

Traduzione.

Ad Acon il fanciul destr' occhio manca
 Pari a Leonilla madre a parte manca;
 Ed in bellezza vincer ponno i numi
 Son d' entrambi 'l valor non conti numi.
 Dona alla madre tua, figlio vezzoso
 Il lume, ch' hai; e per non esser vezzoso
 Cieca ti renda, qual d' Amor, la faccia
 Onde Vener gentil essa si faccia.— (1)

תנהומך ישעשעו נפשי, ואצא להפשי, והיו כלא היו Numi השני במקום Nummi, בת מליצתי רושי וקומי, וגם Matri ולא Sorori, עמי קומי אורי, כי ויגום היתה אם קופידו, כאשר הכמים הגידו.
 אצפה לדבררך, אהוה לשיריך, אשר לך עוד לאלף ולרבבה; ותוסיף לי הבה, שלה לי תפלתך בבי' חלקים, (ואת הובי אשלם, ולא אכלם), ויהיו לי לענקים, מנפך ספיר ויהלום, ואתה שלום וביתך שלום. —

פה פאדובה יום טוב אשר יקום כמלך כי אתן שני

ידיך הקצן יוסף אלמנצי לפיג.

(1) החיך האיעלקי הזו הוא קשה בעיני מאלד ונפיע העור הרביעי והשני ולמי העמקמים בדקיות כאשר חמה לפני.

№. II.

במודיא גדושה, שלמא נפישא, לגברא קדישא, רחימא ופרישא, להכימיא רישא,
צנא דדובשא, בהכמתא קשישא, בכל מדרשא, צפרא ורמשא, כמ"ר שמואל
דוד לוצאטו נר"י כשמשא לבני אנשא.

זיריה נקט ואתא בפרוותא דמשמדיג מריאסמי יע"א דבה תהדי נפשא.

כ"ה.

לאוהב זרע אחוה בהבלי בויג עבותות אהבה הנה מה טוב ומה נעים,
איש חסד אוהב התורה ולומדיה חכמים ויודעים, כעין שתול על פלגי מים אשר
פריו יתן בעתו נטע שעשועים, דבריו דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים,
הלא זה כמ"ר שמואל דוד לוצאטו אשר הוד והדר לפניו מפלאות תמים
דעים, ונהרו אליו כל הגוים יזמרו לשמו כי נעים, בתפוס ובמנענעים, נרו יופיע
לעולם ועד יראה זרע יאריך ימים על שלשים ועל רבעים, אכ"ר.

הטאתי אודיעך על הטא שהטאתי לפניך בלא יודעים, ועוני לא כסיתי
אמרתי אודה עלי פשעים. ואתה! נשאת עון הטאתי מלה רע הרעים? על זאת
אתפלל כחסיד אליך לעת מצוא (זו מיתה) תערוך לפני סלח"ן אנא שא נא
פשע אחיך הקריבהו נא לנעימותיך ואל תהשבהו כמצורעים, אם לא בא בכל
עת אל לשון הקדש אך הבי"ל הביא מעשה התועים, עת בוא דברו כמהפכת
זרים בלשונות שונות על לב השומעים. ומודה אני לפניך לא ידעתי דבר כי
נער אנכי מקטני בני ישראל צעיר הנני אל עין הרועים, (ולא זכר שר המהכ"ם
את יוסף וישכחהו על זה המרמרו מעי נהפך לבי בקרבי ואור עיני גם הם אין
אתי על כל פצעים, ומגלילי ידיו לא נקבצו דיו"ת כי יד ה' היתה בו דאגה
בלבו הקוקה כבנקיקי הסלעים), באתי אליך במשל והירדה (או! מה היה)
מוסור לדוד? קינה לדוד מבעי ליה הייתי כגבר אין איל מבין התועים. וכן
עשיתי אחר הדברים האלה ונתתי לבושי שק ולא הייתי לך למשל כי אם
לקינים והי בהרוזים צולעים, ואהרי כן אויה לי! שמועה רעה שמעתי בשמוע
את הקינ"ה ואת המפל"ה בשיר של פנעים, נפלה עטרת אוהבי לבי למ"ז א"ב
אהובי יצעק בקול מרה הצדיק אבר איננו כי לקח אותו אלהים מבין צנעים.
זכר דבר לעבדך על אשר יהלתני קרע את בגדך לשנים קרעים, אך אמת נכון
הרבר תנה כבוד לאביך זקן ושבע ואל תבכה יותר מדי כי בזה לא בהר ה'
עת אנהנו נוסעים מן המקום הזה ללשכת המלך אשר עין לא ראתה, אשרי
המהכה ויגיע לאהוז בקלעים, ותעלה לזכרון בין עיניך אמרו יושר ר' עקיבא
כי אביך עתה במנותות שאננות ורחקו אליו כל הצועים; הוא בקדושים אשר
בארץ ההיים המה לבוש תכלת והור בין שורות של צדיקים ועטרותיהם
בראשיהם שלל צבעים; זכור תזכור מה שאל הכבוד הרעים, קטן וגדול שם
הוא ועבד הפשי מאדוני כי יבוא את עתו להבל הכסף לריק הסלעים, כמות
זה כן מות זה ואין שלטון ביום המות ומה יועיל לגור ימים רבים בארץ ציה

וצלמות גיא הצבועים? לא כאלה חלק יעקב ליטב פה תמיד בעמק הבכא הצ"ר משוגעים, כי יקר בעיני ה' המותה להסיריו אשר נשמת רוח היים באפם ושבה אל בית אביה כנעוריה מעל שבעה רקיעים, ולא תלך הלך ובכה לשוט בארץ ומהתהלך בה מקום אשר אסירי המלך אסורים מבין רוח עושים: ובכן על מה ועל מה יהרד האיש וילפת כי יבוא מועד לאסוף רגליו אל המטה וישלך לרגלים?

הלא צבא לאנוש כצל ימינו עליו ארץ ימי שנותינו בהם שבעים, ואם בגבורות אחד מני אלף ראיתי בני עלי"ה והנם מועטים לשמונים או תשעים, ומה כהנו כי ניהל רמה וגוש עפר בזעת אפינו אשר אנו יגיעים? די והותר למי ששתה לצבות בטן את סף רעל — כפור הקצ"ף — כום המתו שלשה גביעים ולמי שאכל לנפיל ירך אשכלות מרורות ויהיו ימי שני הייו מעט ורעים. הנך רואה בעיניך Lucrezio בספרו De rerum natura מה ששפתיו ברור מללו? ואתה ידעת אתה שמעת דבר רבור על אפניו בענין המות להמשורר הגדול Adriano Metastasio בִּלְלוֹ Atto 3. Scena 6 אשר הבאתי מעם לועז אל בית יעקב:

הַן שָׁקֵר כִּי הַמּוֹת
 קָשָׁה מִכָּל-רָעוֹת;
 יִפְרָה מִמְּגָרְעוֹת
 אֶל מִי צָרוֹת אֶתוֹ.

Non è ver che sia la morte
 Il peggior di tutti i mali,
 È un sollievo dei mortali
 Che son stanchi di soffrir

בַּק בּוֹ מוֹצֵא כִּף נַחַח
 נִכְרַח חֲסֵם בְּעוֹז;
 רָפָה בְּכָלִי מְעוֹז
 יִסְחַד יוֹם בּוֹא עִתּוֹ.

Non ritrova un' alma forte
 Che temer nell' ore estremo;
 La viltà di chi lo teme
 Fa terribile il morir.

האיש הלזה הכם הרשים ונכון להש כפתהו של אולם עשה בקיעים. ואתה תוכל לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי לעזוב יגון ואנחה אם תוליד לימין הר"ב בהינת העולם זרוע תפארתך אשר סדר באדם כל מראות נגעים. וכנים דבריו דברי פי הכם הן על ענין הנשמה בחלק ו"א פרק ב' "טוב תתי אותה לך מתתי אותה לגידופים" בין הבלי האנשים אשר לא ידעו הבין שקר וכוב זורעים. ובחלק ו' פרק ב' "זאת המלאכה וזה פריה" להקימה מעפרה עד עלותה בשלום עליה לא תרד תמיד אחריה, ושבה אל בית אביה כנעוריה" השקט ובמה מבין השועים.

בזה אשים קנצי למלון אעזבה עליך שיהי, וסלה נא את דברי אלה אשר התהננתי מעשה צעצועים, משגיאות נקני ותכון תפלתי לפני ה' אלהים צבאות יחי ארוני המלך דוד לעולם וכל העם לו משתהיים וכורעים, ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים בבוא יום ה' הגדול והנורא יתמו המאים מן הארץ

ורשעים, והרפת עמו יסיר זוכר **חסדי אבות ומביא גואל** (לפ"ק) ועלך מושיעים, אכ"ר.

פה פאדובה יע"א מי גבר יהיה ולא יראה מות למטמוני"ם בשנת באשר הוא סוף כל דאדם וההייתן אל לבו (לפ"ג) ויהיו האנשים עניים שפלים ונכנעים.

תול"ע משפחת התולע"ן מבני יקט"ן צעיר שבתולעים, הוליד את הסרו"ן הלא הוא מן הפרעושים הנרועים,

א י"ן -

—x—
Nr. III.

ירידי הנעים נטע שעשועים, צנצנת המן, בוץ וארנמן טור אדם פטרה. הולך תמים ונגיד לאמים פלה הרמון קנה וקמון רוקה מרקחת מור ואהלות זקרה. בר לבב, כיתר הובב, אלופי ומיודעי זה דודי וזה רעי כמ"ר שמואל יעקב הכהן נרו יאיר בעיר מו"דינא יראה זרע על כל תולדה.

שמועה שמעתה, אשר ידעתי, מדוע אחרו פעמי מרכבותיך לראות תשובתך, נאווה לי בכל נפשה ובכל מאודה. ששתי כעל כל הון כי הוד והדר לבושה, גובה וגאון בהיותה הולכת ומתפשטת, לא נהה ולא שוקטת, מהרבות דבריה בהדרה והודה. קול לה קול מליה, בעברי על שוליה, הייתי כבלי אובד, כאנש במשא כבד, ארוכה מארץ מדה. אם אין פניך הולכים, אל תעלני בדרכים, אשר עברתי, ובהם הכרתי, שכולה וגלמודה. ראה אתה אומר אלי, כי מעדו קרסלי, ודרך גבר בעלמה, על מה ועל מה, פן נתנה הארץ לה לבדה? שמר תם יעקב יושב אהלים, מי כמכה באלים, וראה ישר, בעבותות אהבה נקשר, זה נתתי בלבי אשר לא צדה. והאלהים אנה לירי, ושמתי לי מקום מסעדי, רק בהררי התורה, מפו ומפנינים יקרה, צור תעודה, וברחתי כמטהוי קשה, מבת יורשת נחלה תהיה לה, וביובל תצא מעמלה, בהרשה ומועדה. היא מפוזת ומכרכת, הכבד והיותרה, עשר שמור לצבי ויהמור, אוצר כל כלי הסדה. ואם עניה סוערה, לא נחמה במהסורה, אם אפס כסף המחיה תאניה ואניה במשפחה אשר נפרדה. וגם אם תפנה אל ערך ממנה, שמור דרךך עמל ואון תחת לשונה, אחריתה מרה כלענה, כחרב פיות הרה. ואפן בה ובה, והוא צילע על ירכו, גבר אשר ייסרנו יה, לתת לו ענלה ופקדפיה, קרץ מצפון בא בעדה. אם היסין ואשמאילה, כי רבים הללים הפולה, ועצומים כל הרוגיה, התאנה הנטה פניה, על ארס יסודה. ואם השך משחור תארה, זו רעה הולה ומארה, אחת אהובה ואחת שנואה, אחת נביאה, ואחת לביאה, רבות רעות יהד באגדה. הלא זה הרבר, עם נבר תתבר, ואל תשים שכן בלועך, להכות את רעך, ויהרד יוסף הרדה. ויאמר מי אפוא בכל מעשה תקפו, דורש ושואל, איך שומר דת האל, מכף רגלה ועד קדקדה? — אף כי אמר אלהים בהקים גבוהים במשפט הראשון, שמרהו כאישון, וקה לך את הילדה! פן תאמר בלבבך אין לך פת

להשיב ומה תענה? לא יירא לבי אם תחנה עלי מהנה, ובערי יגמור משה אחיק, נוקשת באמרי פיך, לפני קהל ועדה. סלה נא, באפים מנה, ואל תתן את נפשך דגנך ותירושך להכין רשת מצודה. כמהר צפור אל פה, והנה משפה, כי תחת יופי, ותחת פתיגיל מהגורת דופי, העול"ה על מוקדה. יען כי מאם האדם הזה, (צעיר או נבזה), את מי השילו"ה, וילך מנו"ה, להקריב קרבן תודה. ועל כן הנה ארשי לפניך, אל תרום בת עיניך, ברחקי מעל גבולי, גם כל מכה וכל הלי, לעבוד עבודה. שמע בקולי איעצך, ובוה אהלצך, אל תוסף דבר אלי עוד על הענין, כי לא נכון הבנין, ולך אסלדה. ואל תשמע לקול מלהשים, שרי המשים, לאכול ולשתות, ויקומו לצחק בהרשים ובשבבות, במשל והידה: אהיה לך מודה, בבית ובשרה, כל זה איננו שוה, רק לברי בעתיד והוה, כי לא נסיתי בתענוגות בני האדם שרות ושרה, רק עם חכם ונכון, דברתי עד הנה בלי עצבון, וסור אהר אל תגל, כי בימויך שגל, בצמיד ואצעדה.

ובכן שש אנכי על אמרותיך, מאד עמקו מהשבותיך, בשמעי בריאות וטובות, תבנית היכל מהטבור, אשתך כגפן פריה ובתה יהודה. אתה רוצה לקנות ספר מגני ארץ על שלחננו"ת ויהיה מרפוס אמ ש ט ר ד ס, בזאת אינני בומה אך לא אהיה נרדם, ונפשי לא שקטה, מלבקש ולהפש, מחכם או טפש, לתת את שאלתך, ולעשות את בקשתך, ולא תאהזני רעדה, ביתן לכסף מוצא, אך תתן לי עצה עד איזה גבול אוכל להגיע ועד איזה חוק, ולא אשא דעי למרחוק, ויהיו כל ימי מכאובים היל כיולדה: משה אברהם פאציפיקו אוהבנו השוכן עתה בקרבנו, אשר הגיעני הלום, למו פי נותן לך שלום, כי מנוית הארי דבש רדה. ומה רב טובך אשר לך הומה, מרדכי שמואל גירונדי ירידנו הוקר ולומה, ונפשו קשורה, להשק התורה, ותמלא כרה.

ובכן אתן יד על קץ, פן שקץ תשקץ, ואקוד ואשתהוה אפים, לעצום ור"ב ובנו לומרי תורה פורשי כנפים, היושבים ראשונה במלכות להכין אותה ולסעדה: שלום רב לאחיק אלי עזר, אבן העזר, וברכות לאוהבי משה, כאפרים וכמנשה, ולאמך ההסידה. שלום שלום לאילת אהבים על ערבי"ם ואל כל בני ביתך זקנתך ושליתך אשר בידה.

ושלום יהיה לנו ולכל ישראל, בביאת הגואל ועלו מושיעים בהר ציון אל בית המלך העליון בגאולה העתידה, אכ"ר.

פה **פאדובה** הגדולה והרהבה, י"ך לחדש **אדר** ראשון הוא ונאדר כי אתן שנת" כי **אלהים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה** (לפ"ק).

עבר עברים, תלמיד התלמידים, נבזה וצעיר, מאנשי העיר, אשר ידו הרה,

א י "ן.



יוסף לידירו לשמואל דוד דברי שלום ואמת.

באתי אל ארץ מולדתי ואמרתיו הי אנכי לעולם כי הייתי כאחד האדם ביום שקיייתיהו מצאתי און לי כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני. עלץ לבי להוות בנועם שיריך ולבקש בהיכליך אוצרות ספרים הרבה אין קץ. שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב.

ביום ההוא ואני יושב בשער המלך המשוררים נכספה וגם כלתה נפשי לבקש את הנרד"ף ובקשתי את שאהבה נפשי על ענין הקריא"ה הנכונה ללשוננו הקרושה ההפוכה כמו רגע ולא הלן בה ידי אנשים חכמים וידועים לתקן את אשר עותו הראשונים ואמרתיו: איככה תטפנה נפת שפתי זרה? איככה יועם זהב לשון הקדש אם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו על שפתינו רק נהשת וברול? איך יערב שיהנו אם לא ידענו את כל הדבר אשר יצא מפיו? עיני ראו ולא זר" את כל אשר כתבת לא' מתלמידך על ענין קריאת

התנועות וגם אם מצאתיהו מתוק מדבש ונפת צופים, לא לרצון יהיה לנו כי קצר הוא מהכיל. ומרום מראשון נראה ענין האותיות אשר ה' צבאות הותיר לנו שריד כמעט כי אברנו הכמת המוצא במתכנתה ואין בנו איש אחד אשר יוציא את התיבה כמשפט הראשון כמו שכתבו רבים עם סיבסטיאנו' מונסטיר"י.

Nec constat nostro aevo quis olim genuinus fuerit pronounciandi modus. שלום השלם שלו

לא ידעתי אשמע אבל מה כתי כי איהל? לא ידעתי דבר אך בלעני שפה ואיך ישמע אלי ילד שעשועים מדי דברי בו? וקול ענו"ת אנכי שומע קום לך עלה

Du Duc de la Rochefoucauld dans ses maximes בקול
Nr. 78. Le silence est le parti le plus sûr pour celui qui se défie de soi même.

ומלבר זה מודה אני לפניך כי פחד פהדתי ותכסני פלצות בשמעני כל אשר קרה להבם צרפרי וזה שמו מאסקליפי"ו שגו נתן למכים ולהיו למורטים

In grammatica hebraica — מה שדבר על מכלמות ורוק על מה שדבר a punctis aliisque inventis Massorethicis libera.

קריאת המלות בלי נקודותינו והברות Vocales תבאנה כאשר נמצא בקריאת האותיות באלפ"א בית"א. דרך משל אהר הבי"ת "Beth" תבא תנועת

E, אהר גימ"ל תנועת I, אהר דל"ת A, אהר נו"ן U, אהר קו"ף O וכיוצא בכל שאר האותיות, ועל כן לדעתו בראשית ברא אלהים צריך לקרות Berahsith

berà Aleim וזה לנו לזרא; ובראותי כי אויביו רבו מלמנות עצמו מספר גם בארץ מולדתי שבא "Journal des savans, an 1755 pe. 565" אשר

פער פיו לבלי הק כנגרו, והחכם Fourmont צרפתי גם כן כמוהו קורא לאוהביו ולשומרי מצותיו "גוי בלתי דעת כמו ראשם" ומבני איטלי"א נבהו דרכם

והמיהו דברים קשים כנידים כלפי מאסקליפי"ו, הלא המה: Guarino, Finetti ואהרים רבים — על כן זחלתי ואירא מהות רעי ואדברה אליך את כל הדברים

האלה: אודה ה' בכל לבב אשר הנהני בדרך אמת להכיר מה שלבי הפץ נבר
 הכם בעוז אשר נבר עלי הסוד לשמוע בקולי ולדבקה בי. ושמעת וסלחת.
 אור נא כנבר הלציך ללמד את בני יהוד"ה את הדרך ילכו בה ואת
 המעשה אשר יעשון ולשון עלגים תמהר לרבר צהות כאשר דברת לאמר: „אמת
 מארץ הצמה מן האוזב אשר יוצא בקיר, וצדק משמים נשקף ויעשה פרי תבואה
 ומלאה הארץ דעה" את כל זה כתבת „בכנור נעים" אשר בידך ואתה יודע אי
 זה דרך ישכון אור להאיר על ארץ יהודה ברקדוק שלם כרצוני וכרצונך הטוב,
 ולכן המול על בת עמך אילת אהבים ויעלת הן כלילת יופי משוש לכל הארץ,
 קום עלה והצלה על בתולת ישראל ולך תהיה לאשה דדיה ירווך בכל עת
 באהבתה תשגה תמיד ראה היים עם אשה אשר אהבת כי מה יצא הדבר. בנה
 לה כבראשונה בית הרש בדרך המלך לעשות כרצון איש ואיש ויבואו אליה
 ערב ובקר וצהרים לבקר בהיכלה לשמוע בקולה להראות העמים והשרים את
 יפיה כי טובת מראה היא — במראות הצובאות כאשר צבאו מקדם פתה אהל
 מועד.

הנה בירי אגרתך אשר שלחת אלי טרם שבואי לעירך ופריה מתוק להכי
 אפס כי שמת שכון בלועך להכות את רעך על שירי מתורגם משירי פיטרארק"א
 ואהשבה בעניי לדעת כי מאד מאד הוא נקל על לב השומעים משיר אחר
 ממשורר הנוכח שאתה הבאת אל עם בהר לו יה „תקוה ממשכה ערי נלאיתי"
 אנא דודי כפר ומחל וסלחת! בשיר הלזה גזרתי אמר ותחת „כי המרוץ
 לריק אחר מותנו" כתבתי „אינם אל רעיתי בהיות בינינו", במקום „פן זולתכם
 יום יום הנה הרגלתי" אמרתי „כי זולתכם יום יום לא התעוררתי", וכן בטור
 האחרון שמתו מלת „הכרתי" תחת השכלתי, אמור אלי אם כנים דברי.

אני בער ולא אדע שרש וביאור מלת „ישמון": תנה לי פירושך ושרש
 דבר נמצא בה.

בשיר זהב „Laureandosi" אתה צדיק על כל הבא עלי, אבל אניד לך
 את הרשום בכתב אמת ואין אהר מתנגד עמי לפי שבכל השירים אשר יצאו
 מתחת ידי כתבתי בכל אהר ואהר תיבת „CH" ההסרה בטור „Quando eh'in
 un balen veggio ritorna" והנה שכהתיה בשיר ששלחתי אליך.

הלילה לי מעשות כדבר הזה לקרוא לך „Plagiario" הלא ידעתי הלא
 שמעתי כי מאד עסקו מהשבותיך ורק בתם לכבי ובנקיון כפי אמרתי כי
 „Plantavizio" כתב כמותך ושפת אמת תכון לעד, כמו שראיתי על הנקודות
 כתב יושר מהמרקק הגדול „Cristoforo Cellario" ועל כן למה אדוני יהרה
 אפך בעברך? הלא כתוב בתלמוד מ' סנהדרין פרק הנהננין אר"י סגנון אהר
 עולה לכמה נביאים ואין ב' נביאים מתנבאים בסגנון אהר; ומי הכם ולא יבין
 אלה?

ועל ענין התלמוד נפשי אויטיך בלילה על משכבי בלילות ואהשבה לדעת
 ינעתי ולא מצאתי, אך יהיו צודקים שני מאמרים הפוכים כאהר; הלא המה:
 מאמר אהר בנמרא ברכות פרק א' להראות שמעשה אישות עשה בלעם עם
 אתנו כתבו הו"ל כדברים האלה: „ולא עוד אלא שהיית עושה עמי מעשה

מהכמה שאלתי לדעת מה זה ועל מה זה? במה בויתי את שמך כי שבת מאהרי ויהרר לשמואל?

שמע נא ואנכי אדבר: אם יש את נפשך לדבר רבר על כל אשר שאלתי, למה תעמוד מנגד מרהוק ולא אכיר כתוב יושר אמרי אמת להסיר המסוה מעל פני? אם שתקת מה תתן לי כי עתה ריקם שלחתיני?

מה לך נדרם קום — עלה והצלה — הזק ואמץ; — ספר נא לי ממכון שבתך את כל אשר נתת את לבך לדעת הכמה ולראות את הענין אשר נעשה על כל דברי האגרת השוכבת בחיקך, מי יתן אפוא ויכתבון מלי על לוח לבך? ראה אנכי נתן לפניך היום את הדבר הקשה כמו זר השבתיהו אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים.

כתוב בהני ב' גדול יהיה כבוד הבית הזה האהרון מן הראשון ובגמרא פ"ק דבתרא רב ושמואל וכו' הד אמר בבנין והד אמר בשנים ששני בית ראשון ת"י בית שני ת"ד, קשה לי עד מאד מזה ומזה.

מה נאמר בכבוד בית שני אם הסרו לו ארון, כרובים, רוח הקדש, אורים ותומים ואש השמימי בכתוב בירושלמי מסכת סנהדרין ובמדרש שיר השירים על פסוק אהות לנו קטנה וכו'?

מה נדבר על הבנין אם הגי הנביא דבר את כל הדברים האלה לאמר: „מי בכם הנשאר אשר ראה את הבית הזה בכבודו הראשון ומה אתם רואים אותו עתה הלא כמהו כאין בעיניכם“ — ורש"י פירש אשר ראה וגו' את הראשון אין זה חשוב בעיניו הלא כמהו כאין יודע אני כי מי שראה את הראשון אין זה בעיניו אלא כאין כמהו כאין הוא ואין שוים הן וכו'. ואברבנאל כתב וזה לשונו בקצור: „זאת היא הנבואה השלישית וענינה מהאנשים שראו בית שלמה שהיה גדול ורם ורב כלו זהב טהור ואבן יקרה והבית אשר היו בונים להיותו קטן מבלי עשר לדלות העם היה כאין בעיניהם וכו' ירצה בערך אל אותו הבית הראשון ובבחינתו יהיה זה כאין בעיניכם“ עכ"ל. וכמו זה כתב האלשיך ב"טראות הצובאות" שלו, ר"ק בפירושו וזהו רבים?

ומה נצטרק על השנים אם נראה אור שהבית הראשון עמד תכ"ב שנים ו' חדשים וי' ימים (ככל אשר אני מראה אותך) ולא ת"י כמו שכתבו הז"ל בהרבה מקומות ואהריהם נמשכו הראשונים והאחרונים מההכמים וידועים רבר מלמנות אשר ספרו לנו דרושים לכל הפציהם והדרושים עד אין מספר, ואשר יסרו בנין גדול לגמטריאות ולנוטריקון וכיוצא על הענין הזה? ראה אני אומר אליך: הא לך החשבון, עליו ענין תהויה משרים; ראה ירדי כי אש יצאת ממנו ותיקד עד שאל תחתית ותלהט מוסדי הרים הגבוהים אנשי ה' בתכמת ובתבונה ובדעת, על כן יצאתי לקראתך אדברה וירוח לי אפתה שפתי ואענה:

בשנה הרביעית למלכותו המלך שלמה התחיל לבנות הבית לה'

(מלכים א' ו' ודברי הימים ב' ג')

אבל אם נחשוב משנת י"א למלכותו עד שנת הארבעים אשר מלך בירושלים

Anni	29	הנה יעלו בדינו	(מלכים א' י"א ודברי הימים ב' ט')	רהבעם מלך
"	17	"	(" " " " י"ב)	"
"	3	"	(" " " " י"ג)	אביה "
"	41	"	(" " " " י"ד)	אמא "
"	25	"	(" " " " כ"ב)	יהושפט "
"	8	"	(" " " " כ"א)	יהורם "
"	1	"	(" " " " כ"ב)	אהזיהו "
"	6	"	(" " " " י"א)	עתליה "
"	40	"	(" " " " י"ב)	יואש "
"	29	"	(" " " " י"ד)	אמציהו "
"	52	"	(" " " " ט"ז)	עזריהו } או עזיהו
"	16	"	(" " " " כ"ז)	יותם "
"	16	"	(" " " " כ"ח)	אחז "
"	29	"	(" " " " כ"ט)	יהזקיהו "
"	55	"	(" " " " ל"ג)	מנשה "
"	2	"	(" " " " ")	אמון "
"	31	"	(" " " " ל"ד)	יאשיהו "
"	— 3mesi	"	(" " " " ל"ו)	יהואהז "
"	11	"	(" " " " ")	יהויקים "
3 mesi 10 giorni	"	"	(" " " " כ"ד)	יהויכין "
"	11	"	(" " " " ")	צדקיהו "

ובשנת עשתי עשרה למלך צדקיהו בא נבוכדנצר מלך בבל לירושלים ועל ידי נבוזראדן הרשע עבדו שרף את בית ה' ואת בית המלך, אם כן בית ראשון אשר בנה המלך שלמה קם תכ"ב שנים ו' חדשים וי' ימים. Anni 422: 6 m. 10 g.

וגם אם נחשוב דבריו ס' "הנצהון" שכתב: "שראש השנה למלכים אנו מונין מניסין ואי אפשר שהמלכים מתו (כלם) בניסין אלא אף כשמת בשאר ימות השנה אנו מונין לו שנה שלמה בפני עצמו, נמצא שנה אחת הסרה בין שני המלכים" כלנו נבכים גם כן לפי שי"ט מלכים מלכו על ירושלים (ובמספרם לא יראו יהואהז ויהויכין שלא מלכו כי אם ו' חדשים וי' ימים) הסר מכל ב' מהם שנה א' והם ט' שנים ומהצה, יצאו א"כ בכלל תי"ג שנים Anni 413 גלא ת"י: אבל אם נחקור את כל דברי ס' "הנצהון" באר היטב נראה שצריך להוסיף ו' חדשים וי' ימים ויעלו בזה בדינו תי"ג שנים ו' חדשים וי' ימים, 10 g. Anni 413, mesi 6, g. ובאזיה מקום א"כ מצאו הכמינו מנוח לכף רגלם לכתוב בפרד"ס שבית ראשון עמד ת"י שנים בלבד? ואם אזיה מלך מת בניסין אזי מי המבוכה שטפונו נהלה עבר על השבינו והשנים תפרינה ותרבינה אולי עד תי"ז או עד תי"ח שנה?

הסר מעלי, אוהבי, הרפה ובוז כי לא ידעתי ספורות, ואם תעיתי כשה
אובד פניך האר בעברך ולא תהיה זאת לי לפוקה ולמכשול לב זה' הטוב
יכפר בעדי.

הלא שלוח שלחתי אליך את ס' "תהכמוני" ואהרים ב כ"י על ידי אוהבינו
פורמיגיני (תן שלום לו) למען תדע כי שומר הברית אני ולא אהרל מלהיותו
כל ימי היותי על האדמה; כל אשר אתה הפיץ בהם עשה ואהרי כן השב
תשיבם לבעליהם, אם תוכל ותרצה שלח נא לי ביד אדוני אבי ס' "בני הנעורים"
ו"תולדות יצחק" בכ"י אשר לך; הנה הנם גם בידי אבל לא לעזר ולא להועיל
המה לי כי רבו מארבה בהם הטעיות, ושירים משירים שונים הסרים, ולכן אני
רוצה להעתיקם ואשים מהשך שבהם לאור גדול כי ישבו אחים יהרו להאיר על
הארץ.

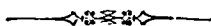
אמור אלי בשפה ברורה אם תנעם להכך אגרת שעל דרך שהוק כתבתי
לאיש אחד מן הרמתי"ם (ונעלמה מעיני כל חי) אשר הגיש על מובהי להם
מנאל הלא היא נערה יפה וסרת טעם להיות לי לאשה ואין כל מאומה בידה
כי אם עושר שמור זהב וכסף ובגדים; — ובתחבולות עשיתי לו מלהמה ויפול
רוכבו אהור, ראה עניי ועמלי ושא לכל הטאתי!

השיבני דבר, תמך אשרי במעגלותיך בלתי היות למשל בנוים את עני-
ואת יגיע כפי שלה אורך ואמתך המה ינהוני ללכת יומם ולילה בדרכי החכמה,
אשר שמה נכספה וגם כלתה נפשי מעודי עד היום הזה.

פה תבוא כי הכמה בלבך (Padova)
ויש אהב דבק מאה (8)
אני רדודי רדודי רי (Elul)
כי עזה כמות אהבה (5586)

כרע כאח

יו"אל בן פתוא"ל



Nr. VI.

למשכיל ונבון כמהה"ר דוד זכות סודינא בעיר סודינא יע"א.

אני שואל מאת ה' מן השמים לתת את שאלתי ויכתבוהו ויהתמהו בספר-
חיים טובים, על ערבי"ם, עם הרב הכולל אכיו מהנדיבים, ועם כל בני ביתך
הרמים והשגבים, ובספר זכרון יהיו כתובים, ונהתמים עם צדיקים גמורים רעים
אהובים, אשר להם אלהים קרובים, ויראו זרע ויאריכו ימים כככבים, ויהוגו את
חג הסכות ימי האסיף ימי בכורי ענבים. בשמחה ובטוב לבב יהיו נצבים, לשיר
את שיר ה' על ענבים, מקולות מים רבים, ויאבה ה' שלוח להם פרי יקבים.

כטל מאת ה' וכרביבים, לתת להם שאלתם כי המה מרהיבים, לצמאים גם רעבים, ובכן בשמות יהיו נקובים, למען יאריכו ימים על הארמה אשר הם יושבים, אכ"ר.

נאם הצעיר שבובובים,
קטן שבהגבים,
בין סלונים וסרכים
לאפס ותהו נחשבים.

ערב ר"ה התקפ"ו.

א י י .

(*) גם פי באתי עתה במגלת ספר,
אדע ערפי, אבין פי אמלל אני,
אזכור פי אנכי עפר ואפר.

א י י הכיל.

Nr. VII.

להכם ונבון בתכמה ובתבונה וברעת על ההרים הרטים, הלא הוא יושב
בק"ק טריאסטי על הרי בשמים, קנה וקנמון פלה הרמון מאיר עיני הכמים,
כמה"ר מאיר ראנדיגר נרו יאיר לעולמי עולמים. אכ"ר.

מראש בסד"ר הנה שפתי לא אכלא ברברים נהומים, יאבה ה' שלו"ה
לו מברכתו אלף פעמים, ויהי עוד לאורך ימים בריא אולם לאורך ימים.
הנה ארש"י מדבר עליו בשפל קול התהנ"ה בפנים לא נועמים, על איש
הסיד ירא אלקים וסר טרע איש צדיק תמים, כבוד מה"ר אברהם בכמה"ר
שמואל פונטנילה מהאנשים השלמים, אשר שם לדרך פעמיו להראות
העמים, את לשון הזהב בספרו הנחמד "שיה אברהם" ועשה לו מטעמים, כי
מלא הוא על כל גדותיו משל ומליצה רמזים חדשים וקדומים, וגם הואיל באר
את התורה והמצות לפקוה עין געלמים, ברברים ישרים ותמימים. לכן הנני בא
להלות את פני אדוני נגיד ומצוה לאמים, ואמרתי יש לי תקוה למען יספר
באוני השרים והפרתמים, ירוצו ולא ייגעו ולכו ולא ייעפו לבא על ההתומים,
להעלות על טובה הרפוס ספר הנותן אמרים גלויים וסתומים, ובכן האל הוץ את
הכל מבריצי כנים ועד קרני ראמים, ישלה עזרו מקדש וממרומים, ויריק לו
ולמטיבי צעד גשמים, מגשמי ברכה ופרנסה. ויהיו מלמעלה תואמים, ואל שדי
יתן לנו רהמים, כעל כל אשר גמלנו דמי"ם בדמי"ם :

(*) מהשכם התחבר היסה לחסוף בקשר אחר כל אברותיו בלשון עברי ובלשונות אחרות, וזמן מועט לפני
מוחו התחיל להעסיקו, אבל לא הניע לנלאות חסלו כי לקח אותו חלחיס, וכדור חריס קאסטיילפראכקו נתן הספר
ההוא לתהנה לכנ"ר שד"ל ז"ל אשר העסיק בו אברותיו למען יהיה זכרון ירדו חמיד לגד עיניו. הספר הזה
שלה אלי עזוכמו אחוסי הריר יוסף בן שד"ל ולא מלאמי בו כי אס ד' אגרום אלעכ"ל, וחחס מהן היסה כנר
כירי, וכראש הספר מלאמי בדרך מנחם החרוז הי"ל.
(הערת המו"ל).

את כל זה אמרתי בהפוי כמאלמים אלמים, ואהת שאלתי מאת אדוני
אוהת אבקש מאבריים ועצומים, למו פי יתן שלום לבנו המשכיל על דבר ימצא
טוב יסודתו במשעול הכרמים, מיין הרקה: מעכס רמונים על גנוי ברומים, מהררי
קדש במוט הרים בלב ימים. אשים קנצי למלין בקד"ה חמס מאות ובשלומים.
פה פאדובה מקדם עז והדר לכל העמים אסרו הג השבועות כי אתן
שנ"ת הללו את ה' כל גוים שבהוהו כל האמים.

אמר יאמר העבד אשר הן בו מומים,
עפר ואפר ופיה כבשן מהאנשים הנכלמים,
בהררי ההכמה ישנים ונרדמים.

א"י.



Nr. VIII.

יעקב איש תם יושב אהלים, באר מים היים ונוזלים אפיק נהלים משמו
יגורו אלים, כמ"ר יעקב הפץ נרו יאיר במקהלים, ויהי ויתן לו אשה יפה
ושר"ת טעם למצוא לה בתולים, וזרע רב תוציא השרה בבנים ובני בנים לכל
איש מועילים, כנמועים בנעוריהם מגדלים, בהצרות בית ה' שתולים.

מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו להתעולל עלילות הבל הבלים?
מה עשיתי לך כי הבאת עלי ועל משפחתי הלולים הלולים? פן עשיתי לך
משתה בביתי כמשתה המלך כסובאים וכוזללים? או נתתי לך בכל אשר תאזה
נפשך עד חמס סאים קלי ומאה צמוקים ומאתים דבלים? ענה בי יעקב יעקב,
שמע נא את דברי אהר מהנהשלים, מה זה ועל מה זה — אין זה פרי
האהבה. — זה פרי ההנפה והתולים אין זה כי אם שקר וכזב דברי הבל ואין
בם מועיל כמפי יונקים ועוללים, ובדבר הזה יעקב אינך איש תם דברת בהידות
ומשלים את הכל מראש בסתר דברת ומוצא שפתוך לא לנכה כדבר אל מול פני
גדולים עם נעלמים לא אבוא ואהשבה כפגולים, מה אלה אדוני רב טוב, הן
הסד, רצון טוב, נדבה רב פעלים, אדוני רם ונשא אולם אני רם הקומה
ונשא מאד בהיותי עומד לפנך על הר גבוה ותלול הלכו בו שועלים, ומה
בצע כי נהרוג את אהינו בתער מלטש לשכון בתוך הללים, וכסינו את דמו
בדבר שפתינו ונמתיק בפינו רעה לנחם אבלים? ומה תקות פה הנף כי ישחית
רעהו דק — בלא כה — בשומו חזק ואמיץ כבני ענק מן הנפילים? אם שגיתי ואם
רשעתי אללי לי וסלה נא אם אמרתי אספרה כמו נבלים, אך אמת יהנה הכי
(ולא יכול יוסף להתאפק) ולא אסבול בראותי את שמי בין המון גלגלים, ושפת
אמת תכון לעד וידעתי בינ"י ידעתי היותי מיט הוצות כנבויים ושפלים. לכן
אמרתי אשמרה דרכי מהטוא בלשוני ולא הלכתי אהרי הבעלים, אלהי כסף
ואלהי זהב ורק אהשבה לדעת אנשים משבילים, ולא נתתי על לבי לבור ברוב
הלומות והבלים, באמרי: אין ערוך אליך, איש הכם בלשונות שונות

אתה, כל הפצו"ם לא ישוו בך כי את כל זה דבר כסילים, ובלבר עליך תטוף מלתי: אתה אנוש כערכי, אוהב התורה ולומדיה, אוהב מוסר אוהב דעה, הולך את הכמים, הונן דלים, תאמר בלבבך: עד פה תבוא ולא תוסיף להוכח מלים.

למען לא יראו פניך ריקם הנה נתתי בידך שנים שלשה גרגורים בראש אמ"ר הנה והנה כמלקט שבלים, וזה לך האות כי אנכי שולח שירים משירים שונים למימינים ומשמאלים, במרה במשקל ובמשורה שקולים, אשר הבאתי מעם לועז אל בית יעקב להסיר מכשולים, ולהורות את בני ישראל כי לאיש הכילי כסו פניו הרולים, ויברלו ממושבו כי לא ינקה כל הקרב אליו כחותה על הגחלים, והנה הוא שונא את נפשו ורק ימד ויכפר השקלים, אשר באוצרו עומרים לתלתלים. נא תהג את הג המצות הקרב אלינו מלא ברכת ה' בשמחה ובטוב לבב וכל בני ביתך מצהילים, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך בקרבן עגלים, ועל מובהך לרצון יהיו עולים, ואחלי יכונו דרכי פקודיך לשמור מאד לעבוד ולמשא כאהר הסבלים. — שלום לך הזק והזק "לגבר חילים, אדברה נא שלום בך פן שקץ תשקץ מוצא שפתי ואהריש כאוילים, ורק אהת שאלתי מאת ה' אותה אבקש מרופא חולים, מהר ענני ה' יבא שילה לקבץ נדתי ישראל אשר המה נבדלים, ולא יהיו עוד אמללים, לאין נהשבים ומגואלים, ולו יקתה עמים במנענעים ובצלצלים, להשקוט שאון גלים כאשר אנהנו מתפללים, וראו כל אפסי ארץ דרך לעבור גאולים, ירוצו ולא ייגעו ויומרו לשמו כי נעים בתפים והלילים, ואז ישיר ישראל בשפה ברורה יהד כלם יהללו את שם ה' בכנורות ובנבלים, בזאת אני בוטה ואשים יד על פה ופה כל הפצי אשלים.

פאדובה יע"א ביום ו' להרש האביב ראשון להרשים ולרגלים, (בו נסעו ישראל מארץ מצרים והרימו נס ודגלים), שנת "הנה עין ירוד אל יראיו למיחלים" לפ"ק.

כשומים וכבצלים, כפרעושים וכנמלים, קל הקלים, נהבא אל הכלים, בשקים בלים א"י נב"ל.

Nr. IX.

אגרת שכתבתי בהיותי בעיר טריאסטי לאוהבי וידידי כמ"ר שמואל דוד לוצאטו בשלוח אליו מתנה ראווה להתקבל:

Versi d' Aglaia Anassilide.

על ההרים הרמים, ביתך בית ועד להכמים, אליך באתי, פתה פתוח מצאתי, אהת שאלתי אל משפחתך, אם תמהר לבא אל ביתך, ואין אתך יודע עד מה, כי בחוץ מלאכתך כמה וכמה. לכן עט סופר בידי שמתה כי לא שויתי ודומתה, וכתבתי לך את הדברים, שנים שלשה גרגורים, למען תדע כי אנכי הי, בקרב ידידי ואחי, ואם תוכל אשוב אליך, ללקוט פרי שכלך. ובכן

תקבל ברצון וברהמים, ספר שירים נהמרים ושלמים, אשר הדשים מקרוב באו, ומעיר פארובה יצאו, מאשה הכמת לב ומשכלת, כשושנה וכהבצלת.

קבל את מנהתי, וסלה את אשמתי, אהוב אוהבך, בכל לבבך,

אי"ן

№. X.

יוסף לידידו לשמואל דוד דברי שלום ואמת.

השתי ולא התמהמהתי אוהב טהר לב, לשמור מצותיך; והנני כצפור לטר כרור לעוף לתת את שאלתך ולעשות את בקשת ההכס ר' שלמה יהודה רפאפורט על ספר "מקדש מעט" כ"י הלך "ההיכל" (אשר בידו) הנראה אליו מלא על כל גדותיו הסרונות ושבושים רבים היוצאים מעט סופר שכיר יום אשר לא באמונה הוא עושה את מלאכתו, ואשיב לו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

א) לתשובת השאלה הא' הנה לך מה שכתבתי בראש הספר "ס' מקדש מעט" אשר עדיין לא נדפס ונהלק לב' הלכים אשר נקבו בשמות "האולם" אשר כולל ה' מאמרים ו"ההיכל" אשר כולל ה' מאמרים הכרו ר' משה ריאטי איטלקי (גם כי בסוף הס' נקוד ריאטי) אשר הי קודם שנת ר' לאלף הששי; כי הזכיר ר' יצחק מאורבינו שהיה קרוב לשנת ק"ף ולא הזכיר ר' יוסף אלבו שהיה בשנת קפ"ה ולא גם אחד מהחכמים שאחריו. ס' "ההיכל" הנו נצב עם פירוש ארוך בו' מאמרים מפלוגי אלמוני, וההערות אשר במאמר הי' ממנו נכתבו אהרי מות המחבר זמן טועט כי נזכרה בהם שנת קפ"ט, ואולי הן הנה מאוהבו או תלמידו מרדכי בר אברהם פנצי הרשום בב"י אצל אוהבי מהר"ר גירונדי. ונראה שהוא כתב הספר בשם המחבר, זקן בזמן ההוא ומי יודע אם היה ג"כ סני נהור ועל פה אמרו, כי משמושים רבים יצאו מתחת יד הכותב מלבד שהתנאים והאמוראים והרבנים הראשונים והאחרונים אינם בסדר הראוי כלל ועקר, וקצת מן ההערות התום בהן שם הריאטי (ובזה נבין שהוא לא כתבן בידו שאל"כ לא היו רשומות בשמו) וכתוב באחת מהן "שרמב"ם הוליד ר' אברהם ור' אברהם הוליד ר' עובדיה ור' עובדיה הוליד ר' דוד ור' דוד הוליד שני בנים והלכו בשב"י והתם: וזה היה בימי נעורינו" והנה ר' אברהם כבר היה ממלא מקום אבותיו בשנת ר' תתק"ע והנה בנהג שבעולם נולד ר' עובדיה קודם התהלת האלף הששי ונשבו בניו של ר' דוד קודם שנת ק' והריאטי חבר ספרו בסוף זקנתו קרוב לשנת קפ"פ כי הזכיר שנת קע"ו במאמר הראשון מס' "האולם", ובהיותו הסר בסופו נבין כי נאסף המתבר אל עמיו קודם השלימו, ואין ספק כי לספר הזה כיון הרב "שלשלת הקבלה" באמרו: הרב ר' משה דריאטי שהבר שלשלת הקבלה בדרך שיר אבל בלי סדר וממנו לקהתי מעט דברים עכ"ל.

ב) נטריקון מב"ע קשה להולמו, ואולי פירושו מנחתו בן עין כי אהריו מלת ז"ל. ג) בס' אשר בידי כתוב בראשיתו. ד) בס' הנ"ל תק"ל

לשטרות. ה) ובהערה והיה ראשי שיבה עד שמת ר"ג הרי לך וכו'.
ו) שמואל הקטן הכם הרש. ז) ר' ייסא יושב בהר ציון. ח) רב בעקא.
ט) ר' הזקיה בר טבי בינם רובין. י) בהערה, הם רב אהא בר אבוי (נזכר
ב"שפתו ישנים" בערך האמוראים) ורב ביבי בר אבוי. יא) הריץ רב גביהה ולא
יגע. יב) רב אברהם נציבין בא, לחטוב. יג) רבי יהודה נשיא כולו כליל,
בהערה, ועברו המציקים מארץ פלשתים לספרד לעשות כן, נתן ה' הן
רב יהודה זה בעיני מלך ספרד וכו'. יד) אהרן הלוי בם נתערב. טו) אבן
שועיב ראוי להודיה. טז) נוהות (?) מאיר כוכב שתקוני, רבי יעקב ברבי יקר,
ויוסף בכור שור והוקוני (איני מוצא הרוז זה כי אם פעם אחת) ובהערה, ר'
יעקב תלמידו של רבינו גרשם היה, ורבו של רש"י מפרש התורה והתלמוד
ויוסף והזקוני שניהם חברו ספר על התורה באור השו"ב
יקר. יז) בהערה, ור' יוסף בנו של ר' יוחנן ונפטר בקושטנצי"א
בעונותינו שרבו אהרי זאת שנים (ר"ל בקרוב) רבינו שמהה וכו'.
יח) בעל הערך הוא מרנא רבינו נתן ז"ל. יט) בהערה, ר' משה מפויא"ה ע"ה
נחג על קדושת השם בנורת לומברדיא"ה. כ) בהערה, על ר' ישעיה וכו' אשר
חברו פסקות יקרות מאד רבות וס' "המכריע", וקונטרס הראיות אשר
אין ערך לעסקן, והאהרון בן בתו של ראשון היה ונתאמת וכו'. כא) בהערה,
נר אריה הנקרא ליאונ"י דס' דניאל (ואולי דסאן דניאל שם עיר קטנה
בפריאול"י Forum Julii כב) בהערה, וכן רב מוסטין די ארירא על אשר
דבר סרה וכו'. כג) באהריותו ושיטתו קורין.

אשים קנצי למלך כי את אשר נדרתי שלמתי ככל מצותך אשר צויתני.
חוק ואמץ ידידי הנעים, גם עד זקנה ושיבה, כי אתה תנחיל את עם בהר לו
יה הכמה ודעת ויראת ה'.

אהוב אוהבך, בכל לבבך

א. א.

פה פא דו בה בשלשה ועשרים להרש השמיני שנת התקצ"ב.

דף ס"ד ע"א. הוהו הנמנמים על רב ושמואל ע"י ההעזק אשר ציד לוכני הח' שד"ל.
דף ע"ז ע"ב. ר' משה מפויא"ה ע"ה נכנע על קדושת השם בקדושה (כפי העסק הח'
שד"ל) וכזה הוסכמה הספקות אשר העיר הח' ש"ר זאננהו.

Nr. XI.

צ"ע.

יוסף לירידו לשד"ל דברי שלום ואמת.

הנה אנכי בא אליך כפעם בפעם לדבר נכונה על כל אשר שאלת מעמי
זה ימים אחרים על אדות האיש הצפוני אשר התרחק מעלי והואיל הלך אחרי
שוא ושקר והחליף את משכרתי עשרת מונים, ועתה הלך מהמאות פיו ואמר

אכפרה פני יוא"ל במנתת דברים אשר אין להם שחר ההולכת לפניו לברות ברוח שלום בין שנינו, והיו כלא היו את כל המעשים אשר לא יעשו ואשר עשה עמדי בתתו את ידו להשמיד ולאבר את כל השירים הבאים בספרי "הגיון בכנור" המלאים בעבורו מפה ומפה על כל גרותיהם מהתלות עד אין הקץ שגיאות עד אין מספר, ומי יתן ועבר זכרם ותהומות יכסומו במעלו אשר מעל בי להבאישני במשוררי הארץ ונאספו עלי והכוני עד בלתי השאיר להם ש-ידי; ולולי ס' קינים והגה והי היה לי לפליטה גדולה כי עתה ריקם שלהני, והיה יגיע כפי להרפות ולדראון עולם, אך אלהי אבי היה בעזרי ויצילני מרשתו אשר הכין לפעמי.

אנכי ידעתי את האיש ואת שיהו כי תואנה הוא מבקש להתעולל עלילות ומרהוק נראה לי למען עשה כימים הראשונים ואאמין בשוא נתעה, אך עתה הוסר המסוה מעל פני ואקרא לאור יום ולהשך אקרא לילה.

ועתה אם בנים דבריו, המה אלו אונך ושמע ואערכה לפנך, ירדו הנעים ויקך רוח, משפטי אשר הרצתי, ואבהנהו ואנסהו אם שפתי ביושר לבב ברוך מללו או בלב ולב ידבר ותחת לשונו עמל ואון.

הנה שמעתי מפיך כי אחר ימים כבירים רוח שירי יצחק לוצאמו הציקתהו וחשב להוציא לאור ספרו "תולדות יצחק"; זה לך האות אם לעשות רצונך הפצתי: יוציא גם יחד הלק שני מספרי "הגיון בכנור" ובסופו ישום לוח השגיאות אשר נפלו בהלק ראשון וישלה לי גם מס' "תולדות יצחק" גם מס' "הגיון בכנור" הלק ב' המשים עקסעמפלארען בלא כסף ובלא מהיר, ואחר בן אסתיר פני מהטאוי ועד נצה לא יראו אור.

הלא זה דברי גם מתמול גם משלשום ולא אשקר באמונתי להודיעך כי מצותיך לא שכתתי ואשמח כי רב הילי אם מצאתי הן בעיניך ובמענה רך תשיב את חמתי מעל האיש הצפוני וכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לבי לעולם.

ה' אלהים ירצך בכל אשר תעשה כאות נפשך ורצון אוהב דבק מאח

י"א.ל.

פה פאדובה אבקשה לך מ"ב להרש כסלו כי שומע יוסף לפ"ק.



Nr. XII.

לידירי הנעים, נמע שעשועים, מבתר הרעים, תמים רעים, שונא משוגעים, זבים ומצורעים, אנשים מתולעים, גאים ורשעים, זדים ופושעים, במעשי תעתיעים כמ"ר משה ניצה מעיר טורינו עיך הכמים וידועים, יושב אהלים בין משכנות הרועים, שוקל וסופר שבעים שב"ים, בוחן לרגעים, ישא אשה ויהיר

ו נטעים, יראה זרע על כל זרועים, על שלשים ועל רבעים, יאריך ימים ויהיה מרגועים, ודבריו נשמעים, עד כי יעלו לציון מושיעים, בתפים ובמנענעים.

שמהתני ירדתי, בפעלך, ובמעשי ירדך תגל נפשי, ואף כי לא שכחת את ברכך ובריתך היתה אתו ההיים והשלום, אך הגדלת את שמו מעלה מעלה, התוית תו על מצחו ועל זקנו אשר לא כדת לכבוד ולתפארת. הקשית לשאול, ירד נפשי, על דברים אשר גבהו מדרבי ועומדים ברומו של עולם, כי לא ביא אנבי ולא מורה אנבי ורק במלקט אהרי הקוצרים אולי אמצא הציר יצאתי פעמים ממהיצתי והנה במקום גדולים לא עמדת מעודי עד היום הזה, ומי זן ואדע מה יהיה משפט המגלה בחולו של מועד מפי בית דין של מעלה! אם טרפן פניו במסרקות של ברזל, אם בבשרו ובלחיו ישרטו שרטה, או יחבקו ו יונשקו לו כי איש חלק הוא ושער הזקן אין בו, או ישימו קטורה באפו הצילו מסר"ה העורף ממרקת הספרים הנותנים קיא צואה וגפרית, ראש ולענה [Merdoecc] על פניו להשתות את פאת זקנו? הלא זה סוד כמוס ותתום ואוצרות השרירים אשר כשהר נכון מוצאם ומובאם ונהירין למו שבילי דרקייע שבילי דקרתא שררים בתוכה.

אך אמרתי אספרה כמו פעם אחת על משכבי בלילות בנפול תרדמה על פעפי הלום הלמתי והנה הייתי הולך בגן ערן לרוח היום ואשמע מאחורי ופרגוד פום ממלל רברבן קול מבשר ואומר: לכו מלאכים קלים על כנפי רוח רדו אל גוי אחד בארץ עמי ישראל אשר בו אתפאר וגזרו אמר ויקם להם ועל ירכיהם יגה אור האמת על גילוח הזקן בהש"מ, כי ראה ראיתי אפרים יקנא ית יהודה ויהודה יצור את אפרים זה אומר בכה וזה אמר בכה על ענין הזה; הנה אופ"ן אחד בא בארץ איטליא בעיר כלילת יפי לפני עצום ו ר ב וישלה ית ידו ויגע על פיו ויאמר לו: בהורמניתא דמלאכא עילאה וברשות פמליא של מעלה ולגיוני דשמיא נביא לישראל נתתיך והפקדתך היום הזה לכתוב הזון לבאר על הלווחות לזכר עולם דברים הנחמדים מזהב ומפו רב על גילוח הזקן בהש"מ; וכשמוע ה ר ב את כל הדברים האלה פחד קראוהו ורעדה וכאלם לא. תה פיו ויפול על פניו ארצה וכמעט לא נותרה בו נשמה, ותדר שנתו מעיני איקן. ואישן ואהלום שנית והנה מלאך מליץ אחד נגע פעמים שלש על פי זרב אשר ראיתי בתהלה ויאמר: אל תירא איש המודות מגערת כסילים כי יבני מגן לך, שלום לך הזק והזק כי אתה תנהיל את ישראל אמרות ה' אמרות זהורות על גילוח הזקן בהש"מ וישמעו לקולך ממורה ומסערב מצפון ומים עד יור אהרון; ותתי רוח הרב לקול ציר אמונים ועל השנות המראה אליו פעמים לא נפלו עליו עוד אימתה ופחד כי נכון הרבר מאת האלהים ואזר כנבר הלציו בעט סופר מהיר כתב על הספר בריו את כל הדברים האלה:

„ברשות בית דין של מעלה ובהורמנותיהו דרבנן קשישי וכלהו רבוותא. ושר להם נתנה מאת ה' מן השמים רשות ההוראה על פי התורה שקבל משה בינו מסיני אערוך לפני גדולת תפארתם מורשי לבבי להליץ לזכותם של ישראל בענין גילוח הזקן בהש"מ כי צר לי מאד הציקתני רוח בטני בראותי כי רבם.

ככלם בכל מדינה ומדינה מסתפרים זקנם ודעתם דאיסורא רביע עלייהו ואיסו
קא עברו, אך שאינם יכולים לסבול צער גידול שער ולהתראות מבערים בע
כל רואיהם ואמינא לא מויגנא רישאי אבי סדיא עד דאפיכנא בזכותיהו ולכך
בספר פניני הו"ל עזו לי במסלות בלבבי לפנות דרך ישרה כפי קצר השנ
שהמגלהים זקנם בהש"מ הם כמו שנתכוון לאכול בשר הזור ועלה בידו בי
טלה, או אמרתי הנה בארתי במגלת ספר להציע לפני יודעי דת ודין מה שע
במצורתי למען איש איש על דגלו יגדלו הסרו עליו להודותני דעתו העליו
ואם שגיתי אתי תלין משוגתי כי שבה לית את האלהים אני ירא ומוקיר רי
ודחיל מרבנן אשר אענדם עמרות לי ועל משמרתי עמרתני תהלה לית מנ
היותי ומעולם לא נפל משערת זקני ארצה כל ימי הרגל, אך קנא קנאתי ל
צבאות ולכבוד תוה"ק כי מת"ה רשומים וממנהיגי הדור נמרו לגלה ומתגלה
בהה"מ כי נתברר בדעתם ההיתר בעוד שכל שאר הכמי ישראל בכלל מעממי
אותו לאיסור והנה הילול השם גדול יש בדבר דברו ריבות וקטנות שני
ותהרות בין ת"ה וכדי בזיון וקצף כי על כן את הצני נערתו ויצאתי ממתיצ
להציע בשיחת דקל"ם קלה כמות שהיא את הרשום בכתב אמת לענ"ד להצד
ולזכות את ישראל כדכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וכו'.

תנן התם (מ"ק י"ד) ואלו מגלהין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה וס
ואלו מכבסין וכו' מטפחות הידים מטפחות הספרים וכו' הזבון והזבות הרי א
מותרין ושאר כל אדם אסורין וגרסינן התם ושאר כל מ"ט אסורין כדתנן אנ
משמר ואנשי מעמד אסורין וכו' ואמר רבה בב"ה ארב"א מ"ט כדי שלא יכ
למשמרת כשהן מנוולין הכא נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין בעא ר' זי
אבדה לו אבדה ערב הרגל כיון דאנים מותר או דלמא כיון דלא מוכה מלה
לא, אמר אבוי יאמרו וכו' ולטעמיה הא דאמר ר"א אר"י כל מי שאין לו אל
הלוק א' מותר לכבסו בהה"מ התם נמי יאמרו כל הסריקין וכו', אמר סר נ
רב אשי אזורו מוכיה עליו. ועתה אינו מאריך טלח"א להביא באותותי אל
דברי קדשם של גדולי המפורשים והפוסקים ז"ל בענין זה הלא בספרתם ואמרו
אך למותר הוא כי להכמי ישראל הכל גלוי וידוע, והנה מבואר הוא שס
ותכלית הגזרה אשר היא במקומה עומדת הלא היא כדי שלא יכנס אדם מנה
ברגל ולא יכוון תגלתו בתוך ימי הרגל ולא משום מלאכה דמהאי טעמא לא ה
אסורין משום שמהת י"ט וכל מי שהיה אנוס והאונס מוכה גלוי ומפורסם ל
מותר. והמתרים לגלה ולכבס הם בין אותם שלא היה אפשר להם לגלה קו
הרגל בין אותם שגלחו וכבסו אך מה שעשו לא היה להם באמצע הרגל כ
השפה אע"פ שאינה מעכבת האכילה לאדם איסטנים ואינא דעתיה כדאמר רב
בדף י"ה שם ופרש"י, וכן אשה שמעברת שער של בית השחי ובית הע
כדי שלא תתנוול על בעלה ועושה כל תכשיטיה, ונטילת הצפרנים, ושאינ
אלא הלוק א' שהוסיפו בש"ס שאעפ"י שכתבו מעי"ט הזור ומתטנף אחר נ
או ג' ימים ומותר להזור ולכבסן וכן מטפחות הידים וכו' ובגדי קטנים הרי א
מותרין לכבסן במועד מפני שצריפין כבוס תמיד אפילו נתכבסו מעי"ט, ו
בכל אונס הידוע ומפורסם לרבים, ונילות זקן אין אונס ידוע ומפורסם מס

כי אעפ"י שגלה בתקנת הכמים ערב הרגל ולא כיון תגלתו ברגל הרי הוא כמו שא"א לו לגלה קודם הרגל כי תגלתו מעי"ט אינו מועיל לו כלום כי אהר עבור ג' ימים אם אינו מגלהו הוא מתנוול ומצטער ומתבייש להראות לפני בני אדם ומכסה שפמו באלו יש לו ננע או הולי בפיו ונוול גדול וצער הוא לו וזהו ממש מה שרצו הז"ל להרהיקו ולמונעו בתקנתם וא"כ הגזרה עצמה מהייבת הגילוח שנודע לכל כי א"א שלא להתנוול בלתי כי זוהי כונתה ותכליתה. ואין מקום לומר שגזרת התגלחת ההלטת וכוללת הראש והזקן זה כמו זה כי בימיהם היו כלם מגודלי זקן ול"מ שלא היו מתנוולין ארבה להם הדרת פנים זקן כמו באנשי מורה ומערב ואתקשו האסורין לגלה לאנשי משמר ואנשי מעמד שלא היו מספרין זקנם ודאי ואם בזמן התנאים והאמוראים ז"ל היה דרכם לגלה פעמים שלש בשבוע כמו בימינו שלא להתנוול ולהצטער היו ודאי מתירין ומפרטין אותו עם האסורין במתניתין ובש"ס והיה ר"י כוללו ופורטו עם מי שאין לו אלא הלוק א' שכל הני טעמי תריצי שייכי ביה אלא שלא היה מקום לפרט דרך נבואה מה שלא היה לו שהר לפי הרגלם ומרתם והרגל ומרת כל העולם ולא היה יכול לעלות על דעתם אך מכללא איתמר, ודאי לענ"ד ההיתר וההיוב גילוח הזקן בהז"מ כדכתיבנא והוא דומה ממש למי שאין לו אלא הלוק א' ומטפחות ובגדים וכו' שהתירו ובהיתרם נכלל דמוכחא אונסם בלי פשע לכל, ושכל מה שעשו מעי"ט לא מהניא כלל בתוך ימי הרגל באופן דמטילא היתר גילוח הזקן בהש"מ דלא שייכא ביה גזירה דכוותיה, נצב כמו נד לעיני ישראל למי שגלה מעי"ט. וא"ת איך נתיר מה שהסכימו לאסור כל הכמי ישראל ועתקו גם גברו חיל נגד הרב הגדול מהר"י לנדא מפראג בספרו 'הבהיר', נודע ביהודה" ורבנים אחרים שרעתם היתה להיתר, תשובה לדבר שאל יעלה על לב איש שבאתי ה"ו להלוק עליהם שכל דבריהם דברי אלהים היום כי פי כפיהם שהגזרה במקומה עומדת וגם הטעם לא בטל וכמו שיסודו הז"ל הזקים כראי מוצק אלא שהמציאות והנרון שהעלו על שלהנם הטהור אינה המציאות והנרון שלפנינו כי ל"מ בזמן הכמי הש"ס אלא דאפילו בזמן מהר"י פורמיניני בפסקו האדיר אשר יצא כשמש בנבורתו בפתגמן תריצין נגד הרב הגדול, נודע ביהודה" זלה"ה מי שגילה זקנו ערב הרגל לא היה מנוול בכל הרגל כי היה מסתפרים פעם א' בשבוע והוא כתב להריא שבמקום נוול היה מותר לכ"ע ושבוזמן ר"ת לא היה נוול ודאי הגלוח הראש אלא יפוי, ומסיף שם ז"ל דהלוק א' שאני דלא גזרו ביה כלל משום דלא שייך דהא מנוול טפי וא"א למגור שלא יכבס אותו בהש"מ דהרי אף אם כבסו בערב הרגל מטנף טפי ובעי כבוס מה שאין כן בגלוח דאפשר לנוור שלא יגלה במועד שאם גלה בערב הרגל תו לא מנוול ברגל ולא צריך עוד לגלה ברגל עכ"ל, וכן ס"ד דהרב נ"ב עצמו, הרי לך שמאור הגדול מהר"י פורמיניני שהתגבר כארי לאסור במציאות שברוורו מתיר בפשיטות במציאות ונדון שלנו כמו מי שאין לו אלא הלוק א' שגלוח הזקן ג"כ לא שייך נמי למגור דהא מנוול טפי וא"א למגור שלא יגלה בהש"מ דאף אם נתגלה בערב הרגל אחר ג' ימים מנוול טפי ובעי גלוח. ועוד שיוצאנו לרון בדבר החדש ומקום הניחו לנו אבותינו לברר וללבן שהתקנה עצמה מהייבת ההיתר והמצוה

לגלה הזקן בהש"מ כרלעיל, ואם יהיה הדבר זר ותמוה לרבים אמינא דיותר
יותר לכאורה יקשה לנו איך התירו כמה דברים שנאסרו מכמה דורות משום
לתא דע"ז, בפ' לפני אידיהן ובפ' אין מעמידן איך התירו מכירת בהמה נסת
לגוי בלא סירכוי איך התירו לאשה לצאת בשבת בכמה תכשיטין ובטבעת שיש
עליה הותם ולאיש בטבעת שאין ע"ה שאסרו בפ' במה אשה יוצאה, איך התירו
לישן הויץ לסכה בימי החג שהתנאים והאמוראים והפוסקים הראשונים הורונו
האיסור מדין תורה אפילו שינת עראי וכן המשקים שנתגלו ובאלה רבות, אמנם
כל הראשונים שהתירום ונתפשט ההיתר לא שלחו את ידם ה"ו לפרוץ מה
שגדרו ולהתיר מה שגזרו אלא שראו בהכמתם דבהאי גונא נזור בהאי גונא לא
נזור ושמהתקנות ההן עצמן בא ההיתר בהתחלף הענינים שעליהם הטבעו אך
לא לבטל התקנות אלא שאינן שייכות מעיקרן בהאי גונא ולא התקינו כ"א לפי
הענין שהיה באותו הזמן ואם הוא ישוב כמאז התקנה לעולם עומדת ואין זה
דומה כלל למה שאמרו ז"ל אע"פ שבטל הטעם התקנה לא בטלה כי בנ"ד
התקנה והטעם בתקפם הם עומדין אלא שעל הפרט הזה לא נזור ולא שייך
ביה למגזר וגם שהיה באותו הזמן מלתא דלא שכיחא דלא גזרינן. ועם כל זה
לסלק ולשרש כל תמיתה אפילו את"ל ריש בזה בטול הגזרה שמהסברא הזאת
תמכו האיסור גדולי האחרונים מה שאינו לע"ד כאשר הוכחתי למעלה, בא וראה
מה שכתבו הפוסקים ז"ל בענינים והיתרים האלה שנתהרשו בדורות האחרונים
ומה שכתב הרב ההסיד בעל הלבושים ביו"ד סי' קנ"א סעיף ד' וז"ל: ועכשיו
נהגו היתר בכל אלה והטעם לפי שבימיהם היו דרים הרבה יהודים ביהר והיו
יכולין לעמוד בגזרה זו שהיו יכולין למכור זה לזה אבל האידינא שמעט יהודים
דרים במקום א' ואי לא אזבני לגוים איכא פסידא הוה לה גזרה שאין רה"ל"ב
וכבר הוסכם ע"פ הכמים שאין גזרינן וכו' ול"מ אם יש לישראל בהמה שמותר
למכרה אלא שאפילו לכתהלה לקנותה על מנת למכרה לגוים ולהרויח בה נהגו
היתר משום דאיכא פסידא וכו' אם לא יתירו לו. ובאו"ח סי' ש"ג כתב ז"ל:
אע"ג דבימיהם איתמר בהו תיוב הטאת דהיינו איסור מן התורה, מיהו בזה"ז
שנהגו האנשים לצאת גם בטבעת שאין עליה הותם והנשים בטבעת שיש עליה
הותם הרי הם כתכשיט לשניהם ומותר לצאת בהם בשבת, ונתן עוד טעם לכל
התכשיטין שאסרום ועכשיו לא, וכמו כן כתבו ז"ל להתיר איסור הנאה בסתם
ינם וכן הלב שתלכו גוי ואין ישראל רואהו שהוא אסור מן המשנה הנה לדעת
הרב פר"ה ודעמיה מותר גמור הוא במקום שאין הלב טמא מצוי או שהוא
ביוקר הרבה אמנם גם בכל אלה יש מקום בראש לומר בהאי גונא לא נזור.
דון מינה ומינה ואוקי באתרין בנ"ד דקיל טפי מכלהו ואם גדולי הדור האחרונים
השוו מדותיהם בראש ובזקן ובהרא מהתא מהתינהו לאיסור לפי מה שראו
בימיהם שהמגלה זקנו בערב הרגל לא היה מנוול בכל הרגל וליראתם שתצא
מההיתר בטול הגזרה ומנגד לה יפה עשו אשריהם ואשרי חלקם. אך ראה ראינו
כי המציאות היא להיפך וסברת האחרונים לפי ענינם הוראה היא ולא גזרה.
והוכחתי בס"ד שגילוח הזקן בהש"מ מעולם לא נאסר ולא נגזר עליו דומיא דמי
שאינו לו אלא הלוק א' וקיל טפי כי אין תחבולה וזהירות להנצל מהצמחת השער

וגם שגלה מעי"ט א"א שלא להתנוול ברגל בלא גילוח ואין מלתא דמוכה גלוייה ומפורסמת ממנה ואין כאן השש בישול הנזרה שהיא קיימת כיום הוסדה וטוב טעמה והיא עצמה מהייבת הגילוח למתנוולין היכא דמוכהא מלתא שלא נתרשלו ולא כוונו ולא פשעו וכל מנמתה להרהיק הנוול והצער ואנינות הדעת בשמחת י"ט וככה הקלו בדברים רבים משום שמחת י"ט א"כ המתחסד להתנוול ולהצטער לאו כל כמיניה ולא הש לקמחיה."

עד פה באו דברי פי הכם הן; ויהי בכלותו לדבר את כל הדברים האלה תרדמה לא נפלה עלי עוד ואיקץ משנתי. הנה לך כל מהנה ההלומות אשר פנשתי למצוא הן בעיני ידידי; ועתה מה לי פה כי אראה כרוב א' מקצה מזה ה"ה אוהבי ההכם יש"ר בספרו הנהמר "מאמר התגלית" ואחריו יאיר נתיב הרב אשר ראיתי בהזיונות לילה המתיר גילוח הזקן בהה"מ, וכרוב א' מקצה מזה ה"ה בעל "תגלית המאמר" ואחריו מהשיך עצה במלך בלי דעת הבתור ועקב יחזקאל הלוי בספרו "תספורת לולי ייגית" הנדפס בברלין בשנת התקצ"ט האוסר גילוח הזקן בהה"מ?

ואנחנו לא נרע מה נעשה אם כל אהר ואהר בונה במה לעצמו ונהיה אם בן פוסחים על שתי הסעפים אם ללכת אהרי המתמיר אם ללכת אהרי המקיל; לכן אענה אף אני הלקי לעשות פשרה ביניהם בדבר שעקרי הדת סוף סוף אינם תלויים בו. וגם כי צעיר אנכי בקרב מהנה ישראל לא אעשה כאיסתירא בלגינא קיש קיש קריא כי מכיר אני את ערכי השפל ולא אצעק ואשוע בקהל רב "הטו אונכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם" כאשר עשו בזמן הזה הדוברים עתק בגאווה ובוז ורבים הללים הפילו ועצומים כל הרוגיהם, אך אדבר בלשון רכה לא בהפוזן ולא במנוסה כאשר הכמים הגידו, מתוך מתוך ד' מאה זוזי שווא. כל הדרכים הם בהזקת סכנה אם מבריהים ההולכים עליהם מן הקצה אל הקצה ורק דרך האמצעי הוא הטיב הערב והמועיל להתהלך בטה עליו, וההכם עיניו בראשו; לאהבה אותו ולדבקה בו, יבחר בו ויתקרב אליו; הנה כבר שבהו ורוכמו את הדרך הממוצע בין ב' הקצוות גם הו"ל בירושלמי מ' הגיגה פ"ב והנשר הגדול הרמב"ם בפ' המשנה ובמורה נבוכים והכמים אחרים, ועיין מה שכתב עליהם בהכמה ודעת הרב צבי הירש היות נר"ו בספר "עשרת צ"ב" [בהקדמת מאמר "תפארת למשה"'] הנדפס בואלקווא בשנת התר"ב. תנה רוח המושל בזמן הזה נקרא בפי הצרפתים, le juste milieu, ומי יויד לדבר דבר נגדו? כל סדרי הטבע הטבעו עליו, עליו יתוך שלום בין איש לאהיו, עליו יוכל כל איש להיות שמה בחלקו ועליו יהיה האדם בריא וחזק, ובכל אשר יעשה יצליח גם עד זקנה ושיבה; ואם הדבר בן למה חקי גילוח הזקן בהה"מ לא יתבררו ויתלכנו עליו? אהוך שמע לי וזה הויתי ואספרה: זוג של ספרים אל יעבור על פני איש בהה"מ אלא עד מהצית שער זקנו ואז ירהיק ממנו כל צער וכל נוול, ואשרי אנוש יעשה זאת כי בדרך זו ישפות שלום למתיר ולאוסר הגילוח בהה"מ וישקיט מדנים בין אהים, ואהלי יכונו דרכי ותאבה לעצתי ואל יהיו עוד בני ישראל לפוקה ולמכשול ללעג וקלס בקרב העמים בהצותם על דברים

אשר אין להם שהר ואמרו כל הגוים כי מה מראות עיניהם מהשכיל לבותם ולא דעת ולא תבונה בהם; יראו ישרים וישמחו ויבטחו בה' לשמוע בקולו ולשמור מצותיו עד נצח.

על ענין האבל בהה"מ אשר דברת אלי, לך נא אל הפוסקים ושמה תראה כי היתר הגילוח אינו הל עליו בכל שלשים, ומה לתבן את הבר? דיני האבלים להוד ודיני שאר בני אדם להוד.

ואתה ברהמ"ך הרבים פרוש נא סכת שלומי על אוהבי היקרים חכמים ונבונים ר' פנחס ר' נפתלי ור' דניאל יהוד כלם כהנים לה' לעמוד לשרת באמת ובתמים ולהאיר על ארצם שמש התבונה ויסע עמוד ענן הסכלות מפני אנשי עמו ויעמוד מאהריהם; רבר נא באזניהם את כל אשר כתבתו אליך, והנני מצפה בנפש הפצה לדעת הייטב בעיניהם אם לא.

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, אוהב טהר לב, ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום.

נאם שומע אמרי אל, תולעת ולא איש יו"א ר.

פה פאדובה בהרש השני בתשעה להרש וגם את הזקן תספה לפ"ק.

Nr. XIII.

כ"ה.

תשואות הן חן לאדוני על מה שרבר בכבודי ומרים ראשי על דבר אמת וענוה צדק כי לא במס תרים יהרוג נקי אבל עיניו להלכה יצפנו הדובר שלום לכל אדם ויהרו יהיו תמי"ם עם אבי המשוררים איש הידוע ויהי שמעו בכל האר"ש. משל"ו מקרבו יצא שבט משל"ם שלה הציו ביושב בסתר לאמר אתה תהיה על ביתי למשל ולשגינה, כל זה איננו שוה לי בכל עת שאפתחה פי במשל אחד מה לתבן את הבר? אם אמרתי רוץ נא חבר הנה לנו בזה שני דברים ישרים: א' שהתרו יצא כלו שלם. והב' שבהוד השיר אין הסרון ושעמו בתוכו רוץ נא הבר מהרה תושה אל תעמוד מהציל כלי הקדש בתוך להבות אש כי פן תקבר כאחד הרקים בנפול הבית והעליה עליך, ואם לא תרוץ באבד הזמן לבטלה מה תתגבר בעת שלא תוכל?

ויהרר דוד הרדה גדולה עד מאד ויאמר מי לך פה דובר נבלה ראשון לציון?

על מה ועל מה לבו הרד ואין מהריר? אני יודע באמת שבעט ברזל ועופרת כתבתי ראשן ולא ראשון, ואולי המעתיק חסר וי"ו באיזה מקום ורצה להניחה במלה הזאת. אנכי ידעתי כי בתם לבבו עשה זאת, ואין בקרבי עון אשר הטא, ולמה אכתוב ראשון רחוק רחוק מי ימצאנו בענן הזה כרחוק מזרח ממערב?

זאת אשיב אל לבי על איך נפלת איך אכלת, זה יצא ראשונה, מה הדבר הקשה תביאון המלות איך איך לתענג האונים להשבן כהומין לשנים וכעשן לעינים?

הלא ראינו בכתוב איך נפלת משמים, ונשאו עליך קינה ואמרו לך איך אברת! ואשר על ידו השניי אינו רואה עין בעין ב' משקלים שונים שהרי בהרוז א' נשא על שפתיו ב' פעמים איך ואיכה (בה) לפני הדרוש איך תתערער? איכה תבער? וכו' ובט' שהוא מקום היותו איכה נפלת איכה אכלת, גזר אומר איך ירד צר איך לא נעצר, איכה גם כך וכו') ויען השלי"ש ויאמר: אדוני יורה זקים וחרב פיפיות בידו בכתוב הנעלם מעיני יידי והכה בנעימים קדקדי, אך ישוב עמלו בראשו. — בהיותי מכיר את ערכי ואנכי עפר ואפר, אבל עם כל זה הרבה פעמים למרתי והבנתי בהקי ומשפטי השיר בלשון איטליאה ומצאתי כדבריו כן הוא היות שזה un verso senario tronco לאחר piano בתנועה א' יותר, ועם Sdruceiolo בן ה' תנועות, ויתחברו בשיר א' כרצון כל איש ואיש המסורר: — ושלשתם sdruceiolo — piano — e — tronco — ומצינו ברוב האנקריאונטיקי (anaereontici), ובכן אם פעמי מרכבותיו יתנו קולם בבואו אל הקדש מעם לועז אין לי תשובה ואני בתמי אלך ויר אשים למו פי.

ועל ארבעה ל"ו אשיבנו במלת רגזו (ואל יחר אף אדוני וברגזו רהם יזכור) למה לא כתב רגזו במקמין כאשר? שמענו כן ראינו בעיר ה' צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה ע"ד עולם סלה, הלא היא המקרא הקדושה בתיבות רבות של זה השרש במקום רגזו בן שלש נקרות לא ידענו איזה מקומו בכל הארבעה ועשרים? וגם כפי דעתי להבדיל בין ענין חלהלה וחרון אף יש לו מקום להוציא מלת רגזו מפסוק מעצבך ומרגזך שרד"ק הביאו בשרשים עם הרלו רגז, ועוד Omnia eius Reuchlin in Rudimentis Thebraici verbi significata tendunt ad commotionem irae vel timoris sive terro-
roris.

ועל זה האופן דברו הענקים אנשי השם בוקסמורפ"י, זאנוליני, ופאנגניני באוצרותם.

אל דופן ההמישי הנני בא על ההרים אשר תלו בי שגנה אם קפצתי על הגבעות ושכתתי מלת מקום ואמרתי תקע יתד בלתי נאמן כי היה לי לומר יתד במקום בלתי נאמן. הקורא נעים ישקני במי הסילור"ה אם פסחתי על הפתח של פסוק ברור ומפורסם בישיעה כ"ב: ומי איש בער ולא ידע כי יתד ל' נקבה אף שהקדמונים אמרו כל דבר שאין בו רוה היים זכרהו ונקבהו?

די בזה. ודקדוקי עניות הן היתרות הנבלעות בשיר נאה ומשובה, אך הפצי היה להראותו שלם בתכלית השלמות ולכן דברתי עד הנה.

את כל זה יביט ארוני מעני ונכה רוח למען לא יספר דור אחרון ויאמר הראית כי נכנע א"ה א"ב מלפני דוד בשנות"ו את מעמו לפני עני"י הל"ך ויגרשהו וילך עם כל זה תמיד תהלתו בפי עם שדבר ארוני האר"ש אתי קשות, כי מלידה מבטן ומהריון ידו אוהות בנעם מיתרי ההליל בנוי לתלפיות בהיות בונה בית השיר כלו לשון פסוק אין ערוך אליו ועשה את עולתו במשובה ומפואר בלשון הסידיו ועבריו ובשירי דוד לו נאה ולו יאה להללו כמו שכתב De Munstero שיר ראוי וזה לשונו: *Carmen conspicuum seu elegans est, in quo duae rytmicae literae et versus sibi respondent, ut* אנדיל תורה גם אנדירה, אנד כלל מה בלבבי: אתן עורי, ללשון עברי, ארחיבהו עם מכתבי. — על דברי השיר הזה אני סומך ואם ימהיל ארוני לעברו המרוד בנכסיו אשר פתו הוא כמים אשר מעל השמים, יצ"ו ה' אתו את הברכה כאסמיו ובכל משלה ידיו כי נאמן **שמואל** יהי ארוני דרך לעולם אבי"ר.

אם ישאל לשמי

הוא **פל"אי**.

יאמר נא **שמואל** דעתו דעת עליון על שירי למינדילסון ולא אקמן בתוהכתו אם יסורתה בהררי קרש על אדני האמת והצדק וש"ר.

Nr. XIV.

במ"ה.

לידיר נפשי רעי כאה לי להכם ונבון כמהח"ר **שד"ל** נר"ו הברכה והשלום (לסיק) וההיים מן העולם ועד העולם אמן ואמן.

בחירי רצתה נפשי! בשתי וגם נכלמתי להרים פני אליך כי עונתי רבו למעלה ראש על אשר אהרתי עד עתה להעלות על מובהך דברים ישרים ונכוחים והנה אין קול ואין עונה ואין קשב רק דממה דקה לאנתך המלאה לה אמ"ר מתוק מרבש ונופת צופים ובה כברתני ונהמרני זה ר' הדישים, ובין דא ובין דא בא אלי אהר מן התלמידים יוסף ישראל איינהארן שמו וכידו כתובה אהרת מימים לא ככירים ונתת שמהה בלבי כי אראה שמך מעשה אצבעותיך אשר כוננת להליץ בעד רבינו גרשום ולמהברתו הנפלאה: * להבין הורה ולסעדה ולמען תצא מחשיכה לאורה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם. ועתה מה לי פה לדבר נגד משפטך אשר הרצת ובגוי עז פנים אשר לא ישא פנים למתקן וכחיתו יעד אשר נער לא יתן?

הלילה לי מעשות זאת ולדבר דברים אשר לא בן ואשר אין להם שחר! האיש אשר נמצא העתק ר' גרשום בידו הוא יהיה לי עבד ויתן לי לרשיין

ההדפסה עקסעמפלאר א' על קלף וה' או ו' על נייר ויתן י' או י"ב גם לידידי
זוהו יצא להפשי הנם אין כסף.

מצאתי ראיתי בס' Jüdisches Athenäum S. 128, 129 דברי פי הכם
הן על אוהבי היקר בנך אוה"ב ג"ר נהו ערן, ולא יכולתי להתאפק להביאם
אליך ותמצאם בתוך האגרת הזאת אות באות מלה במלה; הלא מצער הם
ותהי נפשו.

ל"ה מארבעים „נום זהב“ אשר תחת ירך תתנם ותשלחם לאט לאט כפי
מסת ירך לאנשים הנקובים בשמות ברשימה הלוטא פה ועמך חסליחה לעוני
אם רב הוא; והמשה הנשארים יבאו אלי על ידי איזה מאוהבי.

הנה לך ד' שירים אשר שרתי לרועה נאמן זה דודי וזה רעי כמורה"ד
מרדכי אשכנזי; אמרנא לי בטובך הגדול הימצאו הן בעינוך אם לא, ויהיו
אמריך בפי כדבש למתוק. —

אקוה מהי"ת. ישלה עזרו מקדש ומשאון יצילני, ואכתוב לך בארוכה ולא
יראו פניך ריקם, וזה יהיה טרם כלות ימי הרגל. —

בשמה ובטוב לבב תהוג לארך ימים ושנים (ודשנים ורעננים יהיו) עם
כל בני משפחתך היקרה את הג המצות הבע"ל, וימלא ד' כל משאלותיך והיית
זרבות ככל אות נפשך וברצון

אוהב דבק מאה

י"ו אל.

פה טריאסטי במעלי יומא דפסהא דשתא הכא התרי"ט.



Nr. XV.

ז"ה.

י"ו אל לאשה הכמת לב, היקרה בנשים, היתה לראש פנה והיא נפלאה
בעינינו ובישראל גדול שמה, פיה פתחה בהכמה ולהם עצלות לא תאכל, לשונה
עט סופר מהיר ויהללנה בשערים מעשיה מרת רהל מורפורגו מב"ת יושבת
בעיר רוכלים שמה טריאסטי על שפת הים יע"א.

השתי ולא התמהמהתי לעשות את בקשתך, הנה שמתי עיני על הקינה
אשר חברת בטוב טעם ודעת להכין חוד"ה ולסעדה ולתתה עליונה על כל
גרותיה 'במדה במשקל ובמשורה ולא תהיה לקלסה בכל הארצות ויהיו דרכיה
דרכי נעם כמנהג המשוררים בזמן הזה אשר פלס ומאוני השיר בידם ואל ישובו
לכסלה.

לכן שמעי נא וראי והטי אונך לטורים אשר כתבתי כאשר ישרו בעיני
והנה הנם על שפת היריעה הזאת, אך אם לא מהשבותי מהשבותיך ולא

דרכיך דרכי הסירי את הבגדים הצואים מעל הקינה ולבשי אותה מהלצות
כמשפט הראשון והיו כלא היו אמרי פי והגיון לבי.
קומי רני יומם ולילה גם עד זקנה ושיבה וחיית רבית ככל אות נפשך
וכרצון

דובר אמת בלבבו

יוסף אלמנצי מפאדובה.

פה טריאסטי ביום ה"ג להרש הרביעי דברתי בלשוני לפ"ק.

